

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för socialt arbete

FÖRÄNDRADE LEVNADSVILLKOR !?

- en studie med utgångspunkt i projekt InPUTs arbete med f d
gömda flyktingar

Socionomprogrammet, vårterminen-07.

C-uppsats

Författare:

Els-Marie Olsson och Magnus Kihlgren

Handledare:

Anna Nelson

Abstract

Titel: Förändrade levnadsvillkor!?

- en studie med utgångspunkt i projekt InPUTs arbete med f d gömda flyktingar

Författare: Els-Marie Olsson och Magnus Kihlgren

Nyckelord: Gömda flyktingar, Projekt InPUT, förändringsprocesser, levnadsvillkor.

Vår ambition med uppsatsen var att se om det finns ett orsakssamband mellan projekt InPUTs verksamhet och flyktingars förändrade levnadsvillkor efter ett permanent uppehållstillstånd (PUT).

Uppsatsen är en kvalitativ studie kombinerad med kvantitativ statistik, under arbetet har vi triangulerat metoderna för att underlätta analysen. Vi har använt en frågeguide med några teman, och samlat in vårt material i en halvstrukturerad intervjuform. Vi har förutom nio flyktingar intervjuat fyra personal från projekt InPUT samt en personal från Rosengrenska Stiftelsen.

Uppsatsens ska belysa vilka faktorer som på individ-, grupp-, och samhällsnivå påverkar flyktingars liv samt söka härleda om projekt InPUT är en av framgångsfaktorerna. I uppsatsen ämnar vi även undersöka vad mer som samverkar för att flyktingar skall få en bra tillvaro med goda levnadsvillkor i Sverige. För att kunna göra kopplingar till våra begrepp *förändringsprocesser och levnadsvillkor* har vi använt oss av teorier från socialt arbete med inriktning mot systemteori. Dessutom har vi tillämpat kunskaper och forskning om olika belastnings- och återhämtningsperspektiv.

I vår analys av det insamlade materialet har vi sökt härleda mönster och samband ur de olika livsberättelser vi tagit del av. Vi har sett att störst betydelse för hur den enskildes liv blir efter ett PUT finns på individnivå. De individuella faktorer vi berört är bl a kön, familj/ ensamkommande, väntetid på PUT, hur lång tid man varit gömd, sociokulturellt kapital samt förekomst av tortyr i hemlandet. På interpersonell nivå har vi kommit fram till att betydelsen av etnicitet, språk, familj/ nätverk samt betydelsen av personligt stöd samverkar till goda levnadsvillkor i skiftande grad. När vi undersökt samhällsnivån har vi sett att utbildningsmöjligheter, arbetsmarknad och boendesituation samt tillgång till offentlig sektor är faktorer av väsentlig betydelse för hur livet gestaltar sig i Sverige efter ett permanent uppehållstillstånd.

Vår avsikt med uppsatsen var att se om projekt InPUT var en av framgångsfaktorerna för flyktingars möjlighet till goda levnadsvillkor. Det mönster som framkommit är att personliga egenskaper hos terapeuterna har den enskilt största betydelsen för hur individen klarar omställningen från att levt som gömd till att ha fått uppehållstillstånd. Andra faktorer av betydelse är stöd i form av praktisk natur ex hjälp att söka bostad.

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till alla de som hjälpt oss att göra denna undersökning möjlig.

Tack till vår handledare Anna Nelson som uppmuntrade oss till vårt ämnesval och som varit ett stort stöd under uppsatsskrivandet.

Tack till den tillmötesgående och hjälpsamma personalen på projekt InPUT som villigt delat med sig av sina kunskaper om gömda flyktingars levnadsvillkor.

Ett extra varmt och hjärtligt tack vill vi rikta till de informanter som delade med sig av sina levnadshistorier. Tack för att ni tog er tid och bidrog till uppsatsen med era ovärderliga kunskaper om livet som gömda och hur livet gestaltat sig efter uppehållstillstånd.

Slutligen, ett tack till varandra.

Els-Marie och Magnus

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Abstract

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
	1.1 Introduktion.....	1
	1.2 Förförståelse – uppsatsen tar form	1
	1.3 Problemdiskussion	2
	1.4 Syfte och frågeställningar	2
	1.5 Tidigare forskning.....	3
	1.6 Begreppsdefinitioner.....	5
	1.7 Levnadsvillkor; förutsättningar för ett gott liv.....	5
	1.8 Avgränsningar.....	5
2	Bakgrund.....	6
	2.1 Det mångkulturella Sverige.....	6
	2.2 Frivilligorganisationer i flyktingars tjänst.....	6
	2.3 Flyktingpolitiken	8
	2.3.1 Asylprocessen	8
	2.3.2 Att leva som gömd	9
	2.3.3 Tillfälliga asyllagen.....	10
	2.3.4 Integration/ segregation/ marginalisation.....	11
3	Metod.....	11
	3.1 Val av metod	11
	3.2 Urval.....	12
	3.3 Kön, klass och etnicitetsperspektiv	13
	3.4 Intervjugenomförande	14
	3.5 Presentation av materialet	14
	3.6 Etisk diskussion.....	14
	3.7 Litteraturinsamling	16
	3.8 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	16
4	Teoretiska perspektiv.....	18
	4.1 Systemteori.....	18
	4.2 Perspektiv på belastning.....	20
	(stressteori, PTSD, kris, stigma)	
	4.3 Perspektiv på återhämtning	22
	(salutogent tänkande, KASAM, copingstrategier, empowerment)	
5	Resultat.....	24
	5.1 Individuella faktorer av betydelse.....	24
	5.1.1 Tidigare utbildningsbakgrund	25
	5.1.2 Förekomst av tortyr/ förföljelse i hemlandet.....	26
	5.1.3 Sociokulturellt kapital	26
	5.2 Grupp nivå/ interpersonell nivå.....	27
	5.2.1 Mötet med det nya landet (individ och grupp nivå).....	29
	5.2.2 Mellanmänskliga faktorer	30

5.3	Samhällsnivå/ strukturella faktorer	31
5.3.1	Religiösa/ politiska aspekter	33
5.3.2	Samverkande faktorer på individ, grupp och samhällsnivå ..	34
6	Analys	35
6.1	Individuella faktorer av betydelse	35
6.2	Interpersonella faktorer av betydelse	37
6.3	Strukturella faktorer av betydelse	42
6.4	Levnadsvillkor efter PUT	46
6.5	Förändringsprocessen.....	46
6.6	Den allmänna opinionen och medias betydelse	48
7	Framgångsfaktorer	49
7.1	Framgångsfaktorer för goda levnadsvillkor	49
7.2	Fortsatt forskning	50
8	Litteraturlista	51
Bilagor		
	Bilaga 1 Intervjuguide svenska.....	54
	Bilaga 2 Intervjuguide engelska.....	55

1 INLEDNING

1.1 INTRODUKTION

Projekt InPUT är ett rehab-projekt för före detta gömda flyktingar i samarbete med Rosengrenska Stiftelsen, Göteborgs Universitet och Hälso- och sjukvårdsnämnderna i Göteborg.

Rosengrenska Stiftelsen startades 1998, som ett nätverk av yrkesverksamma inom sjukvården för att stödja och hjälpa gömda flyktingar. Efter riksdagens beslut att införa en tillfällig lag för prövning av beslut om av- och utvisning, kom den så kallade tillfälliga asyllagen. Lagens intentioner riktade sig mot barnfamiljer som vistats länge i Sverige, samt personer från länder dit Sverige inte kan förverkliga avvisningsbeslut med tvång. De skulle få chans till ny prövning för permanent uppehållstillstånd (PUT). Drygt hälften av de ärenden som prövades av den tillfälliga lagen fick då PUT. (http://www.migrationsverket.se/swedish/tillfallig_lag/)

Några aktiva inom Rosengrenska Stiftelsen såg att de individer som fått PUT behövde fortsatt stöd. De beslutade då att skriva till Hälso- och sjukvårdsnämnden i Göteborg för att söka ekonomiska resurser till att bedriva en verksamhet för målgruppen; tidigare gömda flyktingar som fått PUT och som ska söka sig ut i samhället med allt vad det innebär av språkstudier, arbete och bostad. Flera av flyktingarna har en historia med krigsupplevelser samt olika trauman. Tiden av väntan på PUT i Sverige och vissa fall tid som gömda har ofta förvärrat ett redan dåligt hälsotillstånd. Många av dem är i behov av stödsamtal för att orka med den nya livssituationen, projekt InPUTs ambition är att fungera som en brygga in i det svenska samhället. Personalen i projektet har olika professioner, psykoterapeut, sjuksköterska, kognitiv terapeut, ekonom samt en läkare som knyts till projektet på timbasis. Projektets verksamhet besöks regelbundet av ca 40 personer, eftersom flera av dem har familjer berörs långt fler.

Den 1 augusti 2006 blev startskottet för projekt InPUT. Att det kom igång så snabbt med beviljade medel kan enligt personalen bero på att myndigheterna utsatts för en ganska omfattande kritik för att man inte tog hand om de individer som fått asyl på ett bra sätt. Att 2006 dessutom var ett valår underlättade säkert processen. Projektets mål är att ha en kontakt med den sociala institutionen vid Göteborgs Universitet, kontaktperson, Anna Nelson. Den kontakten resulterade i en möjlighet för oss att göra vårt C-uppsatsarbete om den verksamhet som bedrivs av projekt InPUT. Efter att besökt projektets lokaler, (070123), resonerat med personalen och fått ett nyvaknat intresse för de flyktingar som fått permanent uppehållstillstånd (PUT) bestämde vi oss för att skriva om vad som händer med flyktingars levnadsvillkor när de får ett PUT. Kontakten med projekt InPUT öppnade möjligheten för oss att nå målgruppen.

1.2 FÖRFÖRSTÅELSE - UPPSATSEN TAR FORM

De senaste årens massmediala bevakning av flyktingars situation i allmänhet och de apatiska flyktingbarnen i synnerhet har knappast undgått någon. Många medborgare har höjt sina röster för en humanare flyktingpolitik, och många politiker har passat på att öka röstantalet genom lagom populistiska inlägg i debatten. I Göteborg tog det så kallade påskupproret fart genom att engagerade medborgare och socialarbetare samlades på Mixgården i Hammarkullen för att protestera mot hur flyktingar behandlades av svenska myndigheter. Motsvarigheten i Stockholm fick benämningen 5 i tolvrörelsen, en folkrörelse som höll regelbundna demonstrationer på Norrmalmstorg i Stockholm.

”Rosengrenska” är ett begrepp för många göteborgare. För många med flyktingbakgrund står begreppet för en frizon, där gömda flyktingar har möjlighet att få tillgång humanitärt bistånd ex sjukvård. Medan det för andra är ett begrepp för en mer kontroversiell verksamhet, då verksamheten hålls på hemlig plats och till viss del försvårar avvísingsbeslut. När Rosengrenskas gömda flyktingar får tillgång till befintliga vårdinstanser försvinner Rosengrenskas ursprungssyfte, trots det är många i behov av fortsatt stöd.

Ur detta behov växte idén till projekt InPUT fram, ett fyndigt namn då det syftar till att hjälpa individer med PUT in i det svenska samhället. Genom olika vägar kommer individer till projektet. Majoriteten kommer till projektet via Rosengrenska, några via flyktingenheterna, några via kuratorerna på SFI, via tolkarna samt genom personliga rekommendationer. Genom det upparbetade samarbetet med Anna Nelson vid Göteborgs Universitet erbjöds vi möjligheten till kontakt med verksamheten, detta utmynnade i att vår uppsats började ta form. För att komma igång med uppsatsen gjorde vi en sökning via Göteborgs Universitetsbiblioteks hemsida, vi sökte på nyckelord som gömda och flykting och fick på så vis arbetsmateriel att läsa in oss på.

1.3 PROBLEMDISKUSSION

De många gånger tuffa levnadsvillkor som individer som fått PUT lever under väcker både förundran och frustration. Som socionomstudenter har vi under utbildningens gång genom såväl praktik, fältstudier och teori mött problematiken med utsatta gruppers livssituation. Intresset för flyktingar som genom nya asyllagen fått PUT har växt i takt med medias ibland onyanserade bild av deras situation. Visserligen har media lyft frågan om gömda flyktingar men ofta med tyngdpunkt på spekulativa eländesskildringar. När vi kom i kontakt med projekt InPUT, mötte den engagerade personalen och de flyktingar som vi fick förmånen att intervjua så framträdde en annan bild.

Vår ambition blir att genom uppsatsen se om det finns ett orsakssamband till projekt InPUTs verksamhet och flyktingars förändrade levnadsvillkor efter ett uppehållstillstånd.

I uppsatsen ämnar vi undersöka vad mer som samverkar för att flyktingar skall få en bra tillvaro med goda levnadsvillkor i Sverige, eller om det finns andra förklarande faktorer, kanske till och med inte observerbara orsaker till förändringsprocessen som är betydelsefulla.

1.4 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med uppsatsen är att få en fördjupad förståelse för flyktingars förändrade levnadsvillkor efter ett permanent uppehållstillstånd (PUT). Uppsatsen ska belysa vilka faktorer som på individ, grupp och samhällsnivå påverkar flyktingars liv, samt söka härleda om projekt InPUT är en av framgångsfaktorerna. I uppsatsen ämnar vi undersöka vad mer som samverkar för att flyktingar skall få en bra tillvaro med goda levnadsvillkor i Sverige.

Vad innebär individuella faktorer för flyktingars levnadsvillkor och möjligheter efter beviljat PUT?

Hur påverkar interpersonella relationer flyktingars möjlighet till goda levnadsvillkor?

Hur påverkas flyktingars levnadsvillkor av de strukturella villkoren i det omgivande samhället?

1.5 TIDIGARE FORSKNING

I uppsatsen kommer vi att ta stöd av teorier och begrepp, men även se vad tidigare forskning har att bidra med. I följande förteckning av texter som vi kommer att använda oss av återfinns material som på olika sätt belyser flyktingkapets olika aspekter, både på individ-, grupp- och samhällsnivå. Dessutom ämnar vi använda oss av litteratur som hjälper oss att förstå de psykologiska skeenden som är förknippade med flyktingkapets olika faser.

I *Flyktingars möte med Sverige* presenterar Siv Ehn från CEIFO (Centrum för invandringsforskning) sina resultat från en undersökning om flyktingars upplevelser och erfarenheter under den första tiden i Sverige. Den skiljer sig från vår studie genom att den belyser tidigare faser under asylprocessen och flyktingkapet. Vi vill beskriva flyktingars liv med startpunkt i ett beviljat uppehållstillstånd (PUT) och tiden därefter. Samtidigt tror vi att tiden som asylsökande - och som i vår studie: tiden som gömd - har betydelse för levnadsvillkoren efter PUT. Ehns studie har ett liknande upplägg som vår. Hon har sammanställt materialet från 40 längre intervjuer med kvinnor och män från Bosnien, Iran, Somalia och Kurdistan. Frågorna behandlade ankomsten till Sverige, kontakter med landsmän, myndighetspersoner och svenskar, erfarenheter av det svenska samhällslivet: bostads- och arbetsmarknaderna m.m. Även frågor kring språk, identitet, kulturkrockar, sorg, glädje, självuppfattning, utsatthet och förlust av vardagsliv, belyses studien. Informanterna skiljer sig mycket åt inom gruppen och deras svar ger absolut ingen enhetlig bild av flyktingkapet, men man får en mycket intressant inblick i hur mötet med svenskt samhälle och kultur kan se ut. Berättelserna från *Flyktingars möte med Sverige* har hjälpt oss att se mönster och dra vissa slutsatser, men även ifrågasätta sådant som vi kanske överbetonat i vårt eget intervjumaterial.

Integrationens svarta bok (SOU 2006:79) är slutbetänkandet från Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering. Utredningen har varit till stor nytta för oss på flera sätt. Vi har inspirerats av det speciella angreppssätt med tillhörande begrepp, ex andrafiering, rasifiering och strukturell diskriminering, som går som en röd tråd genom delbetänkandena fram till slutrapporten. Även om vi inte gjort alla dessa begrepp helt till våra egna har de ändå haft den funktionen att de fått oss att delvis tänka på ett nytt sätt om integrationsprocessens olika konsekvenser inom skilda samhällsområden. När vi i våra intervjuer försökt ringa in på vilket sätt flyktingars levnadsvillkor påverkas av det omgivande samhället har vi genom utredningen fått hjälp att se kopplingar mellan våra egna erfarenheter från intervjuerna och utredningens slutsatser och därmed stärkts i uppfattningen att det unika i våra informanternas berättelser inte är så unikt som man först trott. Utredningen visar på att diskriminering, utanförskap och ibland ren rasism är en verklighet som drabbar många flyktingar i mötet med olika samhällssektorer. Vi har genom våra intervjuer främst berört områdena bostadsmarknad, arbetsliv/utbildning samt sjuk/hälsovård. Det är framförallt de avsnitten i den enormt omfattande utredningen som vi både inspirerats och provocerats av i arbetet med uppsatsen.

Att bryta upp och byta land (Elsie C. Franzén) sätter fokus på psykologiska aspekter av migration och flyktingkap. Inom psykologisk litteratur finns det en stor källa att ösa ur för att hitta olika förklaringsmodeller inom invandrar- och flyktingpsykiatri. Mycket av det som vi läst i samband med uppsatsskrivandet har dock varit svårt att tillämpa på våra informanternas berättelser. Dels har vi träffat informanterna för kort tid för att kunna täcka in alla aspekter av flyktingkapet, dels saknar vi själva de kunskaper som fordras i psykologi för att kunna benämna det vi hört med rätt terminologi. Styrkan med *Att bryta upp och byta land* är att begreppen underbyggs så väl med konkreta exempel.

Vi hade t.ex länge svårigheter att tillämpa begreppet coping på ett adekvat sätt på våra informanternas berättelser. De definitioner vi först använde oss av kändes för allmängiltiga för att på ett bra sätt kunna ringa in det vi ville lyfta fram. Franzéns uppdelning i tre copingnivåer, inom individen, mellan individer och på gruppnivå, kändes både konkreta och relevanta när vi analyserade vårt egna material. Dessutom avspeglade de olika nivåerna väl vårt syfte med uppsatsen, att belysa olika faktorer på individ-, grupp-, och samhällsnivå. Boken beskriver också mycket väl flyktingars erfarenheter av identitetsförluster, utvecklingskriser, trauman och diskriminering i mötet med det nya landet. Områden som även vi, både direkt och indirekt, berört i intervjuerna med informanterna.

Dynamisk psykiatri (Johan Cullberg) fungerade mer som ett uppslagsverk för oss då den har en mycket bred inriktning på psykisk ohälsa i stort. I intervjuerna med personalen på projekt InPUT berördes flera begrepp som vi inte var bekanta med sedan tidigare. Genom att slå upp termer och begrepp i antologin fick vi ökad förståelse för den problematik som terapeuterna på InPUT möter. Då flera av informanterna har erfarenheter av tortyr eller andra trauman från hemlandet, blev vi tidigt under uppsatsarbetet uppmärksammade på termen PTSD (På svenska: Post Traumatiskt Stressyndrom). Vi hade sedan tidigare en vag uppfattning av vad termen innebär och vilka kännetecken den har. Kap. 50 i *Dynamisk psykiatri* gav oss ökade kunskaper om behandlingsmetoder av traumatiserade vilket var nödvändigt att ha för att förstå det komplexa arbetet som bedrivs av terapeuterna på projekt InPUT.

Ur antologin *Tvärkulturella möten* har vi tagit del av Nader Ahmadi's text som handlar om identitetsbegreppets betydelse för flyktingars levnadsvillkor. Begreppet är mångbottnat och rymmer olika dimensioner av psykiska tillstånd, religiösa och kulturella föreställningar som i sin tur leder till handlingar och beteendemönster. Vi har intresserat oss främst för den sociala identitetens olika yttringar. Enligt Ahmadi byggs det sociokulturella kapitalet upp i växelverkan med andra. Livsstilar, värdesystem och andra faktorer i individens omgivande system påverkar utvecklingen av identiteten. Ahmadi's forskning har hjälpt oss att se nödvändigheten i att en flykting får möjlighet att återskapa sådana mönster i det nya landet.

Vi har även använt ett socialfilosofiskt verk, *Det mellanmänniska* av Martin Buber. Den här lilla skriften kom ut redan 1953, vi fann det intressant att följa tankebanorna hos en så pass gammal forskare. När vi fick kontakt med projekt InPUT och fick möjlighet att intervjua personalen parallellt med de intervjuer vi gjorde med nio flyktingar blev vi medvetna om den särdimension som det äkta mötet har. Personalen på projekt InPUT sa sig inte ha någon metod utan de använde sig själva i mötet med de flyktingar som sökte sig dit, detta intresserade oss mycket. Vi hade för avsikt att kartlägga de framgångsfaktorer som hjälpte en flykting att få goda levnadsvillkor i Sverige, och vi ville se om projekt InPUT var en av de faktorerna. Bubers klagörande texter utifrån frågor som, Vilka är förutsättningarna för en äkta dialog? Eller, Vad betyder det att ta en medmänniska på allvar? får sina klagörande utläggningar i den här lilla boken, Buber visar bl a genom exempel skillnaden mellan konversation och äkta dialog, mellan det sociala och det mellanmänniska. För oss blev Bubers text en djupdykning i socialfilosofi, texterna hjälpte oss att förstå värdet av det arbetssätt som personalen på projekt InPUT använder.

1.6 BEGREPPSDEFINITIONER

Asyl; betyder tillflyktsort, fristad eller okränkbar plats.

Dubbling; beskriver att personen sökt permanent uppehållstillstånd flera gånger.

Empowerment; är att återerövra sin egen styrka, hjälpa sig själv med egna förutsättningar

Ensamkommande; är en flykting som kommit till Sverige utan familj, släkt eller vänner.

Etnicitet; människans sociala livsform som ger en grupptillhörighet.

Flykting; person som tvingats lämna sitt hemland och söka asyl i ett annat.

Förstaland; det första land som en flykting kommer till ska pröva asylansökan.

”Gömda”; att medvetet undvika avvisningsbeslut genom dölja sin vistelseadress.

Integration; att sammanföra individer till en helhet genom införlivning i samhället.

Irreguljära flyktingar; är flyktingar som saknar uppehållstillstånd och lever som gömda i Sverige.

Levnadsvillkor; förutsättningar för att leva ett gott liv.

Marginalisation; förvisad till en undanskymd plats.

Migration; folkförflyttning/ folkomflyttning.

PTSD; Post Traumatic Stress Disorder. På svenska PTSS; Post Traumatiskt Stress Syndrom

PUT; Permanent Uppehålls Tillstånd.

PUT-dippen; begrepp för det som händer när glädjruset över PUT inte infinner sig.

Segregation; att avskilja eller särhålla folkgrupper från varandra.

SFI; Svenska För Invandrare.

Stigma; ett vanärande kännetecken.

Strukturell diskriminering; syftar på samhällets maktstrukturer och ideologiproduktion som särskiljer och rangordnar mellan olika kategorier av människor.

TUT; Tillfälligt Uppehålls Tillstånd

Välfärdsmått; mått på den ekonomiska och sociala tryggheten i ett land.

1.7 LEVNADSVILLKOR; FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR ATT LEVA ETT GOTT LIV

Levnadsnivå är en sociologisk term för de komponenter som är betydelsefulla för människors liv och välbefinnande. I den årliga låginkomstutredningen (www.scb.se) framhålls viktiga faktorer som utbildning, hälsa, bostadsstandard, sysselsättning, fritid, uppväxtförhållanden, familjerelationer samt politiska möjligheter att själv påverka sina intressen som viktiga delar av god levnadsnivå.

Vi har i arbetet med uppsatsen utgått ifrån begreppet goda levnadsvillkor, vilket är det begrepp som är grunden för bedömning inom socialtjänsten. (Socialtjänstlagen, 2001: 453). Lagtexten ger uttryck för ett minimikrav avseende kvalitet i levnadsvillkor med hänvisning till hälsa, möjlighet till goda relationer med anhöriga och övrig social samvaro.

1.8 AVGRÄNSNINGAR

I vår uppsats har vi valt att hämta våra informanter ur projekt InPUTs patientarkiv. Projektet har ett bland flyktingar upparbetat förtroendekapital som vi hade nytta av då gruppen flyktingar annars är svår att nå. Det låg väl i linje med vårt syfte att se om projektet hade del i hur levnadsvillkoren är efter ett beviljat uppehållstillstånd. Frågor och intervjuunderlag har vi valt att fokusera på nutid med vissa bakgrundsfrågor. Vi har avgränsat oss till en grupp vuxna flyktingar som har den gemensamma erfarenheten av att ha levt som gömd. Vår avsikt har inte varit att kartlägga samtliga flyktingars levnadsvillkor, snarare att något lite stilla vår nyfikenhet inför hur livet gestaltas efter ett PUT för några av dem.

2 BAKGRUND

2.1 DET MÅNGKULTURELLA SVERIGE

Människor som av en eller annan anledning kommit till Sverige brukar i dagligt tal kallas för invandrare, med det begreppet avser man individer som är utrikes födda. Allwood (2005) påpekar dock att dagens syn inom forskningen mer tenderar att använda begrepp som etniska minoriteter eller etniska identiteter och avser då det faktum att människans sociala livsform avspeglar en grupptillhörighet. I uppsatsen använder vi genomgående begreppet flykting då vi refererar till denna grupp. Allwood (2005) beskriver det mångkulturella samhället som ur ett vi- och dom perspektiv, han avser då att gruppen ses av deltagarna i den som ett kollektiv med en vi-känsla och för den som betraktar gruppen som en dom-känsla. I mötet med flyktingarna som besöker projekt InPUT blir bilden något annorlunda, där framträder bilden av individen starkt. Inom gruppen flyktingar används sällan den kollektiva synen, däremot betraktas de utifrån gärna som en grupp. Ett interkulturellt förhållningssätt från ett mottagarland som Sverige, då mångkultur bygger på att olikhet accepteras berikar samhället. Ett land som Sverige som består av en majoritetsbefolkning, infödda svenskar och ett antal minoriteter. Det kan vara infödda minoriteter som samer, romer eller invandrare från olika delar av världen. Deras relationer varierar beroende på vilka positioner de har i samhället, är de välbärgade uppfattas de som tillgångar för samhället, är de underklass så uppfattas de som belastning. Om man ser på etnicitetsbegreppet som en social konstruktion, finns det stora risker med inlåsning resp utelåsning i de grupper vi tillhör. Vissa grupper isolerar sig själva, andra får omgivningens blickar på sig genom att de anses avvikande. Etniska grupper tillskrivs ibland egenskaper som blir stereotyper, vilka inifrån kan handla om inskränkthet och hårda moralkakor. Den etniska tillhörigheten har både fördelar och nackdelar, människor har behov av samhörighet och gemenskap, som ger trygghet och självkänsla. Nackdelen finns där den sociala konkurrensen leder till självkränkande och används för att stänga det annorlunda ute. Det leder till etnisk inlåsning som leder till bl a fördomar där individer inte får eller kan vara sig själva, alltså långt ifrån ett levande mångkulturellt Sverige (Ronby, 2007).

2.2 FRIVILLIGORGANISATIONER I FLYKTINGARS TJÄNST

Vi har inte för avsikt att i uppsatsen lämna en heltäckande bild av vad det finns för verksamheter som riktar sig till flyktingar och deras behov, men med en liten inblick i de större städerna kan vi konstatera att det finns många ideella krafter som förstått de svårigheter som flyktingar i Sverige har och som vill hjälpa dem med den profession de besitter. Förutom att flera politiska riktningar framförallt under valår engagerar sig för flyktingarna väl och ve så finns det flera organisationer som har engagerat sig i de gömda flyktingarnas situation och många personer arbetar aktivt för att den som tvingas hålla sig gömd ska få sjuk- och hälsovård. En övergripande tes för deras arbete är "att ingen människa är illegal". Verksamhet för gömda flyktingar finns i Stockholm, där FARR (flyktinggruppernas och asylkommitteernas riksråd) har öppet hus en gång per vecka på hemlig plats med inriktning mot att ge flyktingar hälso- och sjukvård. Verksamheten ligger under organisationen Läkare i Världen stiftelsen i Stockholm går under namnet Humanitas. (www.lakareivarlden.org/sidor/fk_03.htm) Även i Malmö pågår, enligt en sökning via samma adress, en uppbyggnad av mottagning av flyktingar som tvingas hålla sig gömda, där kallas verksamheten Deltanätverket. Dessutom byggs det upp liknande verksamheter även på mindre orter i Sverige.

Rosengrenska stiftelsen i Göteborg är ett nätverk av vårdpersonal som hjälper flyktingar ideellt. Rosengrenska fick sitt namn efter kassaskåpet i källaren där medicinerna förvarades. Verksamheten sköts genom en jourtelefon där gömda flyktingar får kontakt med vårdgivare i eller utanför sjukvården. Vid enstaka tillfällen inbjuds flyktingar till föreläsningar och möten där kontakter kan knytas och aktuell information lämnas. Rosengrenska stiftelsen har öppet hus en gång i veckan då gömda flyktingar kan komma för en stunds samvaro, samtal, sjukvård, och lite mat. Stiftelsens verksamhet stöds av gåvor från allmänheten, stiftelsen samarbetar med flera andra ideella organisationer, kyrkor, sjukvård m fl. (www.rosengrenska.org/)

När en flykting beviljas permanent uppehållstillstånd behöver de ofta fortsatt stöd, ur det behovet växte verksamheten vid Rosengrenska Bryggan fram och projekt InPUT startades. Projektets inriktning är att stödja de flyktingar som fått PUT eller TUT i deras process mot goda levnadsvillkor i Sverige. Verksamheten erbjuder stödsamtal, patienterna får komma på bokade besök för psykoterapeutisk hjälp, även akuta besök kan tas emot. Projektet erbjuder även hjälp att hitta rätt i den offentliga sjukvården, samt hälso/ socialrådgivning som leg distriktssköterska med många års erfarenhet bistår med. Det kan röra sig om allt ifrån medicinsk hjälp för psykosomatiska besvär till förebyggande behandling. Projektet har en läkare för konsultation samt tillgång till naturläkare. Dessutom har projektet insatser i form av jobb/ bostadsökarcoaching, samt tips råd och guidning om utbildningar och kurser. Den yttersta målsättningen med projekt InPUT är att avskaffa sig själv.

Inom socialt arbete utvecklas rutiner för hur svårigheter i arbetet ska lösas, allt för att arbetet ska löpa så problemfritt som möjligt. Inom projekt InPUT måste personalen möta och bemöta individer utifrån andra villkor som har betydelse för interaktionen i mötet. Det finns ingen manual att följa utan varje möte är unikt, samtalet präglas av att åtminstone vid tillfället överbrygga olikheten genom att etablera en gemensam bas, lära känna varandra så att kommunikationen leder till förståelse – att ta den andres perspektiv. Att i dialog tala med flyktingarna ligger ett ansvar, eftersom att tala är att handla, man visar en ståndpunkt. ”Man vet aldrig vad man sagt förrän man fått ett svar” (sid 22 Hyvönen, 2000). Det visar hur viktig frågan är.

Dialogen är ett sätt att ha en överläggning eller en övervägning av vad som blir bäst i en viss situation. För flyktingen finns inget bestämt svar, själva övervägandet av situationen blir en läkande process. Det sägs att dialog är tid och att tid är en bristvara. Det som sägs i den dialogen är det som avgör framgången i arbetet. Det ligger nära till hands att ju mer utbildning man har desto lättare är det att ta ordet och göra anspråk på att man har rätt. I samtalen betonar personalen att det gäller att vara lyhörd, själva dialogen är att betrakta som den metod som projekt InPUT använder.

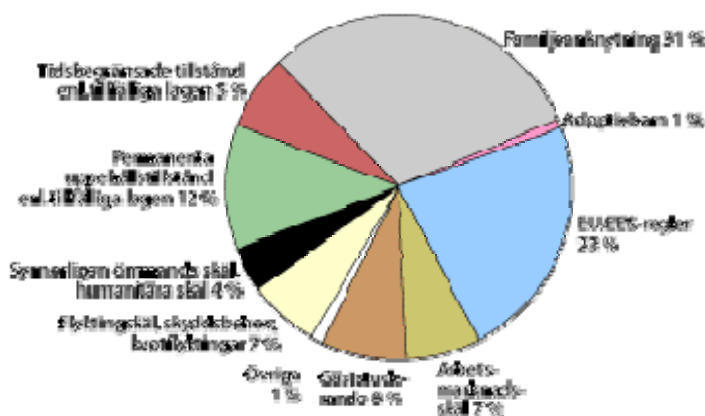
2.3 FLYKTINGPOLITIKEN

Den som flyr har inte rätt att välja land utan ska söka asyl i det första trygga land som hon kommer till. Sverige och 26 andra EU-länder omfattas av ett dokument som kallas Dublinförordningen, detta dokument är en samlande förordning som antagits av EU för att reglera vilket land som ska ansvara för ett asylärende. Som flykting kan man bara få sin asylansökan prövad i ett av de länder som omfattas av förordningen, det kan innebära att även om flyktingen befinner sig i Sverige och söker asyl här, så kan Dublinförordningens regler säga att ett annat land ska pröva asylansökan. En av informanterna beskriver hur hans mål skulle bli Norge. Han gjorde dock misstaget att mellanlanda på Arlanda, den mellanlandningen avgjorde att Norska myndigheter enligt förordningen inte kunde pröva hans asylansökan eftersom Sverige bedömdes som första land (intervju Erkan 070312).

Det vanligaste exemplet på det är när flyktingen har kommit illegalt till Sverige via grannländerna, då kan de tvingas återvända till det så kallade "första landet" och söka asyl där. Förutom Dublinförordningen har Sverige tillsammans med ytterligare 130 länder även skrivit under FN:s flyktingkonvention, därmed lovar Sverige att ge en fristad till personer som har sådana flyktingskäl som beskrivs i konventionen (4 kap 1 § Utlänningslagen) ex välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, nationalitet, religiös eller politisk uppfattning eller på grund av kön, sexuell läggning eller liknande inte är trygg med landets skydd (www.migrationsverket.se/swedish/asyl/vemfar/html).

När en flykting söker asyl i Sverige ska han betala en avgift, storleken på avgiften regleras av om det är en ensamkommande som ansöker eller om det är en hel familj, eller om en anhörig söker asyl för att förenas med sin familj i Sverige.

Väntetiden på beslut räknas från den dag som ansökan registreras på en ambassad eller ett konsulat till dess att Migrationsverket fattat sitt beslut, enligt Migrationsverket fick 86% av de sökande sitt beslut inom 12 månader (www.migrationsverket.se/swedish/tider/tider_familj.jsp). I februari 2007 såg fördelningen av uppehållstillstånd ut som nedan

2.3.1 ASYLPROCESSEN

Ordet asyl kommer ifrån grekiskan och betyder tillflyktsort, fristad eller okränkbar plats (Bra Böckers lexikon, 2000). Enligt den svenska utlänningslagen avses med asyl uppehållstillstånd som kan beviljas icke svenska medborgare för att person är flykting ifrån krig, själv är krigsvägrare eller att det råder ohållbar politisk situation i hemlandet som kan styrkas. Utlänning som uppfyller dessa krav har rätt till asyl i Sverige. Dock finns undantag, ex om flyktingen har anknytning till annat land och där kan få skydd. En person som får asyl i Sverige får som regel permanent uppehållstillstånd (PUT), vilket betyder att hon kan bosätta sig här för gott. Sverige kan också bevilja tidsbegränsade tillstånd i vissa fall, tidsbegränsade uppehållstillstånd (TUT) ges oftast för ett år i taget med hänvisning till att flyktingen borde kunna återvända till sitt hemland då förhållandena anses vara av tillfällig art (www.migrationsverket.se/swedish/asyl/vemfar.html).

När en asylsökande kommer till Sverige kan hon söka asyl vid gränsen eller vid någon av Migrationsverkets ansökningsenheter som finns i Göteborg, Malmö och Stockholm. Inledningsvis bedömer verket om det är Sverige som ska pröva ansökan, är det uppenbart att personen saknar asylskäl kan verket snabbt fatta beslut. Det kan ex gälla om personen redan är medborgare i ett annat EU-land. Finns det inga asyl- eller skyddsskäl prövar verket om det finns andra skäl för att stanna i Sverige ex familjeanknytning eller ömmande skäl som ex sjukdom. En av informanterna beskriver hur hennes asylansökan ifrågasatts gång på gång då barn och ex man fortfarande finns kvar i hemlandet. Först efter nästan nio år beviljades hon till slut PUT (permanent uppehållstillstånd). Ingen annan av informanterna har väntat lika länge (intervju Tatjana 070313). Enligt verket görs bedömningen att om en asylsökande kommer att beviljas tillstånd utreds ärendet. Finns det tveksamheter, eller oklarhet i ansökan tillsätts ett offentligt biträde (kostnadsfritt) som hjälper den asylsökande att komplettera sin ansökan. Därefter beslutas i ärendet.

Migrationsverkets mål är att en sökande ska få sitt beslut inom sex månader, väntetiden avgörs dock av hur många asylsökande som kommit den senaste tiden och hur komplicerat ärendet är. Personer som väntar på beslut har rätt att bo hos släkt och vänner eller i Migrationsverkets lägenheter, mer än hälften väljer att ordna sitt boende själva. Under väntetiden har den asylsökande rätt att delta i verksamhet som SFI (svenska för invandrare). Asylsökande får arbeta om väntetiden på beslutet räknas dröja längre än fyra månader. Asylsökande har rätt till akut sjuk- och tandvård, även en viss dagssättning som ska täcka kostnader för uppehälle utgår. När PUT beviljats har den asylsökande rätt att bosätta sig var han vill om han kan ordna bostad om inte så anvisar integrationsverket, som nu tar över, en bostad i en kommun någonstans i Sverige. Där kan flyktingen folkbokföra sig och får därmed samma rättigheter och skyldigheter som alla andra kommuninvånare (www.migrationsverket.se/swedish/asyl/arendetsgang.html).

2.3.2 ATT LEVA SOM GÖMD

Många asylsökande som inte blir beviljade uppehållstillstånd (PUT), går under jorden och gömmer sig för att undvika att bli avvisade. I den offentliga debatten kallas de för irreguljära immigranter. Att vara gömd innebär att leva i ständig skräck för att bli upptäckt och utvisad, skräcken förvärrar flyktingens tillstånd både fysiskt och psykiskt. Gömda flyktingar står i princip utanför samhällets service, de har endast begränsade rättigheter till sjukvård, det som klassas som mycket akut sjukvård och då mot ersättning. En gömd flykting ska stå för hela vårdkostnaden vid t ex en

operation (www.cbu.dataphone.se/flyktingbarnteamet/flykting.htm). En manlig informant uppger hur han drabbades av det då han blev tvungen att operera bort en tumör, han fick då bekosta operationen samt klara all eftervård med hjälp av Rosengrenska Stiftelsen, en hjälp till individer som står utanför samhällets vårdinstanser (intervju Nikolaj 070312).

Den som är gömd tvingas till stor del att leva på allmosor, eller att jobba svart för kanske 20 kr/tim. Hur många som lever som gömda idag vet man inte, men ofta nämns ett antal av 10 000 personer bland dem även barn. Personer som sökt asyl men nekats uppehållstillstånd, och trots det ändå anser sig ha skäl till att inte kunna återvända till sitt hemland, gömmer sig för myndigheterna genom att gå under jorden i väntan på att kunna ansöka på nytt om ny prövning. En av informanterna, som var gömd en förhållandevis kort tid beskriver denna tid som en tid av otrygghet, ångest, ständig rädsla för att bli upptäckta och hemskickade. Mannen i familjen gick överhuvudtaget inte ut under det dryga år de var gömda (intervju Aida 070312). Personer som tvingats gå under jorden har förlorat nästan alla sina personliga, sociala roller, sitt språk liksom sina ägodelar och tillgångar (personal intervju 070315). Att leva som gömd innebär dessutom att många upplever sig som en börda för människor runt dem, människor om ger dem tak över huvudet osv,. Osynligheten och isoleringen som de gömda lever i innebär stora påfrestningar för individen men även för deras familjerelationer. Några av informanterna uppger att de varit nära att begå självmord.

Det som många beskriver som avgörande för att orka vänta är tanken på barnen och vem som ska ta hand om dem. Ett återkommande tema i våra intervjuer handlade om tiden som flyktingen tvingats vara gömd, tiden kunde vara från ett par som varit gömda i några månader till en kvinna som varit gömd i åtta år. Det framgick tydligt att de som varit gömda länge hade en svårare väg att gå för att klara anpassningen till det nya landet när de äntligen fått PUT (intervju Tatjana och Zinad 070312).

2.3.3 TILLFÄLLIG ASYLLAGEN

Efter beslut av riksdagen inrättas en tillfällig lag för prövning av beslut om av- och utvisning. Lagen riktade sig främst till barnfamiljer som vistats länge i Sverige, och till personer från länder dit det inte går att verkställa avvisningsbeslut. Drygt 31 000 ärenden prövades enligt den tillfälliga lagen och drygt 17 000 uppehållstillstånd beviljades varav ca 13 000 fick PUT och ca 4000 TUT. Det sistnämnda oftast på att den sökandes identitet inte var fastställd eller att hinder för avvisning till hemlandet bedömdes vara av tillfällig karaktär. De flesta var ärenden som fanns inskrivna hos Migrationsverket, förutom dessa anmälde sig ytterligare ca 8000 personer vilka tidigare avvikit från verkets mottagningssystem, så kallade gömda flyktingar. Av dessa var ungefär 1000 ansökningar dubbleringar, dvs., personen hade sökt tidigare – fått avslag – och ansökt igen. Samtliga som besöker projekt InPUT tillhör gruppen tidigare gömda flyktingar. Sammantaget var det 59 % som fick PUT, av de barnfamiljer som sökte fick 76% PUT och av dem som avvisningsbeslut inte gick att verkställa fick 96% PUT bland dem var de flesta från Irak, Somalia eller Afghanistan. (www.migrationsverket.se/swedish/tillfallig_lag/) Våra informanter bekräftar bilden, då majoriteten är barnfamiljer samt en mindre grupp ensamkommande män företrädesvis från länder dit avvisningsbeslut inte kan verkställas.

2.3.4 INTEGRATION/ SEGREGATION/ MARGINALISATION

Begreppet integration har en generell betydelse och syftar till ett förhållande mellan en helhet och dess delar. I texten visas hur integration sägs vara för handen när delarna står i samklang med helheten. Som sociologisk term handlar denna fråga om att det samstämda förhållandet mellan helhet och delar tolkats till att avse frågan om samhällets sammanhållning.

Däremot betecknar begreppet segregation ett motsatsförhållande då det visar på avskiljandet från en helhet. Segregerade enheter kan var för sig och inom sig själva visa tecken på god integration, ett exempel kan vara hur landsmän utgör alternativa stödstrukturer för nyanlända flyktingar. Bland våra informanter framkom vilken stor betydelse detta har för den första tiden i det nya landet.

Begreppet marginalisation betecknar en situation på marginalen mellan att vara socialt och ekonomiskt förankrad i samhället och att leva i utanförskap. De beskrivningar vi fått om hur livet gestaltats då flyktingar tvingats leva som gömda är talande exempel på marginalisering, då de under ibland långa perioder levt utanför samhällets service, sjukvård, skola, och utan ekonomiska möjligheter. I kölvattnet av de senaste årens ökade flyktingströmmar och den allt hårdare tillämpningen av EU:s asylregler, tvingar fler att leva gömda. Det är ingen överdrift att påstå att fler människor kommer att hamna i riskzonen för marginalisering än under de närmast föregående decennierna (SOS rapport 1999:6).

3 METOD

3.1 VAL AV METOD

Kvale (1997) påpekar att vid val av metod är det viktigt att vara medveten om vad syftet med den nya kunskapen är. I den här uppsatsen har vi valt att ha som syfte att kartlägga hur levnadsvillkoren påverkas av permanent uppehållstillstånd (PUT). I gruppen informanter ingår flyktingar som levt som gömda under en längre tid och efter flera ansökningar fått asyl.

För att nå uppsatsens syfte har vi valt att arbeta med en kvalitativ metod eftersom det kan ge oss en fördjupad förståelse av flyktingars situation i allmänhet och gömda flyktingars i synnerhet samt en möjlighet att se vad projekt InPUT betyder för den enskilde flyktingens levnadsvillkor i det nya landet. Genom kvalitativ intervju kan vi kartlägga informantens upplevelse och attityd till vad som sker i väntan på PUT, och efter att det beviljats. Kvale (1997) visar att den kvalitativa intervjun försöker förstå världen ur den intervjuades synvinkel, den syftar till att få personliga beskrivningar av den intervjuades verklighet som kan tolkas för att öka förståelsen för vad flyktingar som kommer till Sverige går igenom i samband med att PUT utfärdas. Den kvalitativa intervjun syftar till att inhämta beskrivningar om informantens livssituation, som sedan kan tolkas (Larsson m fl, 2005). Vi har valt en halvstrukturerad intervjuform, vilket varken innefattar ett öppet samtal eller ett strängt frågeformulär. Vi har använt en frågeguide med några teman samt två till fyra underfrågor till varje (se bilaga). Under intervjuerna med personalen har vi använt samma frågeguide, men då har vi ställt frågorna i form av tredje person, ex "vad är din uppfattning om den utbildningsbakgrund som de flesta av de flyktingar som besöker projekt InPUT har?". När vi analyserat materialet har vi använt fingerade namn på samtliga informanter och på personalen vid projektet enligt forskningsetiska principer om anonymitet.

För att bearbeta materialet har vi använt whiteboardtavla och ritat upp så kallad mindmap, utifrån den har vi dragit fram de huvudteser vi velat belysa. Intervjuerna utgör individuella fallstudier som sammantaget ger underlag för att belysa vad projekt InPUT har för betydelse.

Vi har under arbetet med uppsatsen haft förmånen att tillbringa några veckor i projektets lokaler och i och med det fått ovärderlig information genom att vara med och observera vad som händer i mötet mellan personal från projekt InPUT och hjälpsökande individer som fått PUT. För att få bakgrundskunskap om hur det kan vara att vara flykting och tvingas att hålla sig gömd i väntan på uppehållstillstånd fick vi vid ett tillfälle (070207) möjlighet att genom deltagande observation närvara vid Rosengrenska Stiftelsens verksamhet för gömda flyktingar.

Kvantitativ metod används enligt Elofsson (2005) för att belysa hur något ser ut och för att försöka förklara varför det är som det är. När vi i uppsatsen använt oss av kvantitativa data har vi hämtat dem från Migrationsverket (www.migrationsverket.se) vår ambition med den kvantitativa delen har enbart varit att belysa hur flyktingsituationen i Sverige ser ut år 2007. Med ett cirkeldiagram ville vi visa hur många av flyktingarna i Sverige som fått PUT och på vilka grunder de fått det.

Ämnet för vår uppsats kan vara svårt att vetenskapliggöra, Larsson m fl (2005) visar på möjligheten att pröva hållbarheten i de resultat som framkommer genom att triangulera datakällor. Ordet triangulering är hämtat från sjöfarten och beskriver hur två eller flera källor används för att mångsidigt beskriva en speciell punkt. Vi har valt att undersöka dels informanternas svar samt hur personer med andra positioner, ex personal vid projekt InPUT uppfattar hur levnadsvillkoren förändras för den enskilde flyktingen. Uppsatsen innehåller som nämnts även kvantitativt material från Migrationsverket samt projektets egna insamlade data. Kombinationen kvantitativt och kvalitativt insamlat material med statistik, intervjuer och observation utgör uppsatsens underlag för metodtriangulering. Vissa forskare ifrågasätter metodtriangulering medan andra menar att det istället stärker validitet och reliabilitet eftersom det belyser det aktuella ämnet utifrån flera olika aspekter. För att öka trovärdigheten i en kvalitativ analys kan alternativa tolkningar ex andra länders tolkning av liknande frågeställningar eller att söka efter anomalier, negativa fall vara ett sätt att få en bred analys (Larsson m fl, 2005).

Den kvalitativa analysform som ligger närmast är att göra en analys för ändamålet (ad-hoc), vilket innebär att vi försöker hitta mönster och samband i de olika infallsvinklarna som berörda informanter gett som på så vis kan ge en meningsfull bild av datamaterialet. I det läget är det viktigt att ha i minnet vad studien går ut på, de nyckelord och tema som allt började med, samt tydligt skilja ut informantens beskrivningar från våra egna tolkningar så den kritiske läsaren kan förstå och se att analysen kommer från insamlade data, samt vända oss till den teori som utgör en tolkningsram (Patton, 1990). Möjligheten att generalisera resultaten från en kvalitativ studie som denna är begränsade, Kvale (1997) menar att en analytisk generalisering då studiens påstående och argumentation har sin grund i en viss teori är att föredra. Vi har valt att utgå ifrån teorier som ser till helheten runt en individ, systemteori samt KASAM och copingstrategier, men även stressteori och sorg/traumateorier samt tillägnat oss olika forskares syn på PTSD. Teorierna beskriver vi närmare under kapitel fyra.

3.2 URVAL

Urvalet av deltagare gjordes ur den population som besöker projekt InPUT. För att begränsa antalet informanter använder vi en ram från ett maximerat urval (Patton, 1990), vilket beskriver vanliga fall som rimligen kan spegla det fenomen vi vill undersöka. Personalen vid projektet hjälpte oss att genom arkivet få ett så representativt urval ur gruppen som möjligt. Av det totala urvalet på ca 40 personer, gjordes en markering för var fjärde, åttonde osv.

Med målsättning att markera 10 potentiella informanter. Med personalens kunskap om individens allmäntillstånd korrigerades urvalet med att nästkommande person istället markerades.

Vid några tillfällen valde vi att korrigera ytterligare ett steg eftersom vårt mål med urvalet var att ha lika många män som kvinnor, vid något tillfälle valde informanten att avböja deltagande i undersökningen. Det hände med vår sista manliga informant. Efter åtskilliga ombokningar och efter problem med att hitta lämplig tolk valde vi att låta ramen för arbetet utgöras av nio personer, fem kvinnor och fyra män. Vilket väl speglar den totala populationens könsfördelning. Utöver dem intervjuade vi de fyra ur personalen och en person från Rosengrenska Stiftelsen. Därmed speglas väl de variationer som kan finnas på flyktorsak, levnadsvillkor, och förändringsprocesser.

3.3 KÖN, KLASS, ETNICITET

Den population som regelbundet besöker projekt InPUTs verksamhet utgörs till 60 % av kvinnor.

I det slumpmässiga urvalet för vår uppsats utgjordes våra informanter av 5 kvinnor och 4 män.

Psykoterapeuten i projektet, beskriver vikten av att nå kvinnorna eftersom de traditionellt utgör familjens sammanhållande länk. Hon menar att kvinnans välmående påverkar hela familjen. Andra orsaker till överrepresentation av kvinnor vara kulturella faktorer som hindrar män att söka psykoterapeutisk hjälp utanför familjen. I sammanhanget kan påpekas att stor andel av de män som besöker verksamheten är ensamkommande flyktingar som av förklarliga skäl behöver ett personligt stöd (personalintervju 070320). Personalgruppen vid projekt InPUT utgörs av fyra kvinnor och en man, personalen påpekar själva i intervju att de tror att deras ålder, livserfarenhet och stora kunnande ger flera av klienterna en modersgestalt, en "mamma", att relatera till.

Grunden för klassperspektivet i uppsatsen har varit variabler som utbildningsbakgrund, sociokulturellt kapital, levnadsförhållanden i hemlandet samt framtidsdrömmar. För att få en bild av klasstillhörighet hos informanterna har vi valt att genom våra frågor få dem att själva återge en bild av deras liv och klasstillhörighet. Poängteras bör att klassbegrepp och ekonomisk status är relativa. Begrepp som är svåra att tillämpa vid jämförelser länder emellan. Även inom ett land kan variationerna vara mycket stora och det är lätt att bara stirra sig blind på hur stora inkomsterna är. Prisnivåerna kan variera mycket inom ett land men även hur stor del av välfärden som produceras av hushållen själva (Heggeman/Jansson, 2004). För att komma runt dylika jämförelser informanterna emellan har vi valt att gå efter deras egna subjektiva beskrivningar av situationen i hemlandet, där utbildningsnivå är en bra variabel att utgå ifrån.

Det framkom tydligt att de personer som sökte sig till verksamheten i projektet hade en hög utbildningsnivå med sig från hemlandet och i många fall framtidsdrömmar om Universitetsstudier. Vi imponerades av den verbala förmågan hos informanterna. I sammanhanget kan nämnas att slående många hade levt i sina respektive hemländers huvudstäder, vilket kan förklara en genomgående önskan att leva och bo i urbana miljöer även i Sverige även om anknytning till nätverk i ex Göteborg saknades. Personalen uppger att många av flyktingarna förknippar modernitet med ett urbant liv. De menar att det ligger en stor pedagogisk utmaning i att informera de nyanlända om hur levnadsvillkoren ter sig i mindre orter i Sverige (personalintervju 070313).

Med etnicitet avser vi grupp-specifika egenskaper som förknippas med individer från andra kulturer (Eriksson, 2000). I svensk debatt definieras ofta det som upplevs "icke svenskt" som etnicitet i en vid bemärkelse, det ligger väl i linje med det tidigare beskrivna vi och dom tänkandet. De informanter vi intervjuade kom från Iran, Serbien, Sudan, Azerbadjan, och Kurdistan. Samme författare menar att den etniska olikheten är underordnad i mellanmänskliga möten.

3.4 INTERVJUGENOMFÖRANDE

Eftersom vår uppsats har formen av en kvalitativ forsknings intervju valde vi att fokusera på vissa teman (Kvale, 1997). Utifrån våra frågeställningar utarbetade vi teman som efter handledning av Anna Nelson utmynnade i en frågeguide. (se bilaga). Vi valde att prova vår intervjuguide, för att öva oss genomförde vi en pilotintervju på en av studenterna på socionomprogrammet. Försöket resulterade i att frågeguiden förenklades språkmässigt.

När vi skulle boka tid och plats för intervju stötte vi på en del initiala problem, dels var vi okända för informanterna, dels hade vi svårt att förklara vad materialet skulle användas till. Dessutom finns hos många flyktingar ett naturligt misstroende för all form av dokumentation och registrering på grund av maktmissbruk och andra svek de upplevt i sina hemländer. Vi löste det genom att använda personalens upparbetade förtroendekapital som garant för studiens seriositet. För att genomföra intervjuerna behövde vi i några fall även boka tolk, det visade sig vara av stor vikt att tolken och litade på varandra samt att en matchning till språkens olika dialekter blev bra. Trots att vi tog hänsyn till de effekter som är kända i samband med användning av tolk vid våra intervjuer, så kan vi inte bortse från att det faktum att när tolk används kan det innebära att vissa svar levereras som tolken uppfattar dem, inte som ett direkt översatt svar (Kvale, 1997).

Vid intervjutillfällena träffade vi våra informanter i projekt InPUTs lokaler, personalen upplät ett av besöksrummen till oss. Vi placerade oss på samma sida av ett avlångt bord och informanten samt tolken satt mitt emot oss. På bordet mellan oss låg vår bandspelare, innan vi började intervjua så informerade vi informanten om att materialet skulle behandlas enligt forskningsetiska principer och att de hade rätt att när som helst avbryta intervjun samt att alla uppgifter de lämnade skulle avidentifieras. En annan övergripande princip var att ha en medvetenhet om det som informanten inte ville tala om, att försöka förstå vad som sägs bakom orden utan att pressa informanten (Larsson m fl, 2005). I samband med när vi bokade tid för intervju informerade vi om att intervjun skulle ta en timme. Efter intervjun, när bandspelaren stängts av, pratade vi mer informellt med våra informanter om hur materialet skulle användas och hur Göteborgs Universitets examensarbeten förväntas se ut.

3.5 PRESENTATION AV MATERIALET

Vi har valt att kategorisera av materialet utifrån individ, grupp och samhällsnivå för att underlätta analysen. Analysen ämnar vi bygga på att se återkommande mönster och framträdande faktorer och med hjälp av tidigare forskning och de teoretiska referensramar som vi valt för vår studie. Uppsatsens sista del innehåller resultat, analys, en bild av metoden samt en sammanfattande del där vi även visar på nya forskningsområden att jobba vidare med.

3.6 ETISK DISKUSSION

Ett etiskt övervägande är att informanten ska ha en upplevelse av att vara välinformerad om vad vi vill veta och inte känna sig trängd att bara svara för att få det gjort. Det var naturligt att använda bandspelare vid intervjutillfällena. Patton (1990) påpekar att datainsamlingen blir mer korrekt med bandspelare, samt att undersökaren med en sådan datainsamling kan använda sig av utförliga och ordagranna citat från intervjupersonerna. Eftersom vi inte hade svarsalternativ på intervjufrågorna utan öppna svar, med plats för klagörande frågor från informant, tolk eller undersökare är datainsamlingen att betrakta som en informell konversationsintervju. Enligt Larsson (2005) ställer det stora krav på undersökaren att i intervjun hålla samtalet flytande och på ett empatiskt sätt

föra in informanten på det som är relevant för att förstå det fenomen som studeras. Detta blev tydligt för oss i de fall där vi borde använt oss av tolk men gjorde bedömningen att det skulle gå bra ändå. Det blev ett etiskt övervägande för oss att inte riskera den goda dialogen genom att alltför abrupt återföra/ avbryta informanten till intervjuens verkliga syfte. Vi har även stått i ett etiskt dilemma i de frågor vi ställt, dels att vara medvetna om att i själva relationen ligger en maktaspekt.

Som ledstjärna i vår uppsats har vi haft de fyra forskningsetiska principerna. Informationskravet, vilket innebär att vi gett information om undersökningens syfte och utförande. Samtyckeskravet, vilket innebär att deltagarna själva bestämmer över sitt deltagande. Konfidentialitetskravet, vilket innebär att allt material behandlas på ett sådant sätt att inte obehöriga kan utnyttja det. Nyttjandekravet, vilket innebär att det material vi samlat in endast används till det avsedda syftet (Larsson, 2005). För att uppfylla de forskningsetiska principerna har vi använt fingerade namn på samtliga informanter, personalintervjuerna återges under samlingsnamnet personalintervju.

De flyktingar vi intervjuade var hjälpsökande och utlämnade till det vi frågade om. Även om vi informerade om konfidentialitet, anonymitet och sekretess och deras möjlighet att när som helst avbryta intervjun så gjorde ingen det även om det hände att frågorna vi ställde väckte svåra minnen som väckte en tydlig ångest. Vi tolkade det som att de upplevde sig vara tvungna att fullfölja intervjun för projektets skull. En av de manliga informanterna sa dock ifrån när vi frågade om orsaken till flykten till Sverige, han uttryckte det bestämt med att varför de flydde angick ingen annan (intervju Erkan 070312).

I arbetet med uppsatsen kom vi nära projekt InPUT, samtliga i personalen hänvisar till mötet mellan människor, och dialogen som uppstår på frågan om vad som är kärnan i verksamheten. För personalen på projekt InPUT finns ingen regelbok eller metodbok som de slaviskt måste följa. I samtalen betonar personalen att det gäller att vara vaksam på att man inte har tolkningsföreträde bara för att man besitter en viss kunskap eller har utbildning, utan att individen själv äger rätten till sitt liv och ev problem och hur det ska lösas.

Hyvönen (2001) skriver att dialog – inte är vad slags kommunikation som helst. I vardagsspråket används ofta ordet dialog till att beskriva en diskussion, en debatt eller ett resonemang. Visserligen handlar även det om att med rösten som verktyg utföra ett arbete, dock kommer orden ifrån latinet i betydelsen av att söndra, omintetgöra och kämpa och slå ned. Både diskutera och debattera har ett tävlingsinslag, det handlar om en verbal kamp, att vinna med hjälp av de bästa argumenten. Dialogen i mötena på projekt InPUT beskriver något demokratiskt. Det finns ingen som äger svaren, eller som bestämt kan hävda hur ett problem ska beskrivas eller lösas, utan visar istället en öppenhet och förståelse för de kulturella skillnader som finns och de olika livsvärldar som flyktingarna representerar.

När vi talar sätter vi igång något, ibland positivt ibland negativt, med konsekvenser som man inte kan förutse. När en kvinna beskriver hjälpen hon får av samtalen säger hon att ”jag vet inte vad det är men när jag går härifrån så har något hänt med mig” (intervju Bahira 070306). I den bild hon ger syns den process som faktiskt startar och får sitt bränsle i de till synes enkla samtalen. Personalen vid projekt InPUT har alla börjat sitt arbete med flyktingar inom den ideella organisationen Rosengrenska Stiftelsen, vilket präglar den värdebas som är en grundval för mötet och bemötandet samt deras förståelse och tolkning av mötet med individen. I arbetet med uppsatsen stod vi inför det faktum att det finns intressen som vill försvåra arbetet i projektet. Utan att lägga för stor vikt vid detta kan vi konstatera att det finns krafter som vill hindra verksamheten, ex kom det under vår intervjutid in hotelsebrev till psykoterapeuten i projekt InPUT (personalintervju 0703209).

Å andra sidan finns även det motsatta med intressen som till varje pris vill ha kvar verksamheten och därför endast vill framställa allt som sker i projektets namn i positiv dager. Vår initiala bild av att gömda flyktingars situation är ett i allra högst grad brännbart ämne bekräftades.

3.7 LITTERATURINSAMLINGEN

Vi sökte en del av litteraturen på nätet. Gick in på Göteborgs universitets hemsida, klickade på avhandlingar, sökte på gömda flyktingar. Vi har också sökt via universitetets hemsida till databaser, vidare via sökord flykting, valde avancerad sökning, fick ta hjälp av instruktionsmomentet och fick tips om nya sökord, sökte på migration och fick fram en rad tidskrifter inom ämnet. Fick dock problem då Pdf filen krånglade, men vi fick ett fåtal namn på C-uppsatsförfattare som skrivit om liknande ämnen och vars litteraturlistor gav uppslag till ny sökning.

Vi har även använt oss av Googles och Googles scholars sökmotor och fick fram relevant litteratur ex Allwood (2005) Vi har också använt oss av redan kända adresser som ex migrationsverkets hemsida, för att få ta del av statistikuppgifter.

Gjorde även en sökning via kursportalen, vidare till böcker, vidare till LIBRIS som är en databas för alla högskolor, därifrån till avancerad sökning genom att klicka på utökad, fick då fram tidskrifter, klickade på European journal of social work, där fanns en lista på senaste årens publikationer, genom att söka igenom det vi tyckte var intressant fann vi artiklar om etnicitet och livet som gömda. Vi sökte även via UB:s databas, främst CSA Illumina där vi fick ett fåtal napp.

Vi gick tillsammans igenom litteraturlistor från tidigare kurser för att hitta något som passade till ämnet för vår uppsats med fokus på förändringsprocesser, samrådde med vår handledare Anna Nelson om relevant litteratur. Sökte även böcker via stadsbibliotekets sökmotor samt genom ett öppet resonemang med personalen på projekt InPUT.

3.8 VALIDITET, RELIABILITET OCH GENERALISERBARHET

Kvale (1997) påpekar vikten av att en forskare alltid har i minnet att validiteten är beroende av olika stadier i en undersökning. Bland annat tematisering, vi har fördjupat vår kunskap genom att ta del av tidigare forskning samt några teorier som berör området. För att säkra validiteten har vi prövat våra forskningsfrågor mot det teoretiska materialet. Då vi kunde konstatera att det fanns en relativt begränsad forskning om levnadsvillkor före och efter ett PUT ansåg vi att vår forskning fyllde en funktion. Vi var medvetna om att det Larsson m fl (2005) påpekar om att den kvalitativa intervjun inte är objektiv utan att intervjuaren i interaktion med informanten är med och skapar resultatet.

Samme författare menar att alla delar av en kvalitativ undersökning genomsyras av tolkningar, alltså kan vi inte hävda att uppsatsens sammanställning inte påverkats av vår egen förförståelse eller av de personliga åsikter vi har. Då vi övervägde olika metoder för hur vi skulle genomföra vår undersökning, kom vi fram till att det mest lämpliga var en halvstrukturerad intervjuform i kvalitativa förtecken. Valet av intervjuform styrdes av att vi önskade att ha en öppenhet som möjliggjorde att vi kunde variera frågornas ordningsföljd eller form. Den halvstrukturerade intervjuformen lämnar utrymme för att med följdfrågor följa upp de svar man får (Larsson m fl, 2005). Då svenska inte var informanternas förstaspråk är vi medvetna om att vi kan ha ställt ledande frågor för att förenkla kommunikationen. Vid två av intervjuerna har vi använt engelska. Under planeringsstadiet övervägde vi att använda ett narrativt tillvägagångssätt då informanten mer fritt får berätta, men vårt fokus på före och efterberättelser gjorde att vi valde bort denna metod. Däremot lade vi ned mycket tid på att med vår intervjuguide täcka in många frågeområden för att få en så heltäckande bild som möjligt och därmed minska risken för att bli begränsade av vårt eget perspektiv.

Enligt Kvale (1997) finns det en risk att validiteten i en kvalitativ studie påverkas av att informanternas rapporter kan vara falska. Vi hade ingen möjlighet att kontrollera sanningshalten i de svar som informanterna gav oss, därför finns det en risk att informanterna gav oss de svar de trodde vi ville ha. Vi har även sett en risk i att informanterna har ordnat sina berättelser för att deras levnadshistoria ska verka logisk. Vår känsla har ändå varit att informanterna velat ge en sann bild av sin historia. Vid tre tillfällen fick vi avbryta intervjuer eftersom det knackade på dörren, vid ett tillfälle då personalen i projekt InPUT kom med information.

För att undvika felaktiga tolkningar har vi medvetet varit noggranna då vi skrivit ut intervjuerna, och haft i vårt medvetande det faktum att det kan vara svårt att uppfatta språkets nyanser då vi tre av nio tillfällen använt tolk.

Reliabiliteten i en uppsats stärks av att undersökningen kan upprepas över tid. Larsson mfl (2005) påpekar det svåra näst intill omöjliga att göra om samma undersökning med samma resultat. För att hantera frågan om vår uppsats reliabilitet har vi försökt att tydligt åskådliggöra vårt tillvägagångssätt så öppet att andra teoretiskt ska kunna följa det. Vi strävade efter att ha ett så enkelt och okomplicerat språk som möjligt i frågeguiden, allt för att minska risken för skilda tolkningar och missförstånd från informanten. Efter att ha genomfört en pilotintervju korrigerade vi frågorna ytterligare en gång. Till de engelskspråkiga intervjuerna sammanställdes en översättning av den svenska frågeguiden. För att få en så precis översättning som möjligt tog vi även här hjälp utifrån, så att språket blev korrekt med litet utrymme för missförstånd.

Vid intervjuundersökningar är det svårt att generalisera resultat. De berättelser vi tagit del av är komplexa till sin natur och måste förstås i sitt sammanhang, det finns risk att de "filtrerats" genom att vi använt tolk. Vårt fokus har varit att se det unika snarare än det generella.

Informanterna vi mött hade själva sökt sig till projekt InPUT, vilket innebär att de inte kan generaliseras till flyktingpopulationen i Sverige. Efter att ha genomfört de första intervjuerna slogs vi av att informanterna överlag var så välutbildade och verbala. Vi tog upp frågan till personalen om de upplevde att patienterna på InPUT var representativa för den grupp gömda flyktingar som de mött i samband med Rosengrenskas övriga verksamheter. De upplevde inte att besökarna på InPUT på något väsentligt sätt skilde från gruppen gömda i stort beträffande utbildning och språkkunskaper. Av erfarenhet vet man dock att samtalsterapi passar vissa individer bättre än andra och detta påverkar givetvis vem som aktivt söker sig till sådana verksamheter.

Vi har försökt att uppmärksamma de negativa fall s k anomalier som framträder i populationen, vilket ger en större möjlighet till att generalisera resultatet från en undersökning.

Larsson m fl (2005) visar på möjligheten att pröva hållbarheten i de resultat som framkommer genom att triangulera datakällor. För att använda denna metod har vi i uppsatsen använt kvantitativt material från Migrationsverket samt projektets egna insamlade data. Detta i kombination med kvalitativt insamlat materiel, intervjuer, utgör underlag för metodtriangulering. Triangulering är enligt Patton (1990) ett sätt att stärka både validitet och reliabilitet i en kvalitativ studie, eftersom det belyser det aktuella ämnet utifrån flera olika aspekter.

4 TEORETISKA PERSPEKTIV

4.1 SYSTEMTEORI

Systemteorin tillämpas både på sociala system som samhällen eller familjer, och på biologiska system som att människan är ett system av celler, atomer och elementärpartiklar. Malcolm Payne (1994) beskriver systemteorin med att den rör helheten mer än delarna. Samma författare menar att människan ingår i ett system av människor, och där anpassar sig genom ett pågående utbyte med olika delar av det omgivande systemet. Individen förändras och förändras i samspel med det system hon ingår i. Systemteorin har sitt perspektiv på hur människor påverkar och påverkas av varandra, ett sätt arbeta systemteoretiskt är identifiera formella och informella nätverk runt individen och hjälpa individen att utvidga dem och mobilisera dem. Inom det systemteoretiska tänkandet finns metoder som samtal, motivationsarbete, gruppmetoder, krisbehandling, och samhällsarbete. Dessutom ges individen nya relationer och kopplingar till nya resurssystem som leder till att individen utvecklar sin förmåga att samspela med andra.

Lundsbye (2005) visar i sin forskning om systemteorin att ett öppet system har flexibla gränser med stort utbyte av energi och information med omgivningen. Han uttrycker det med att relationerna inom ett system är viktigare än de individuella egenskaperna, och visar på hur relationer kan förändras i nya livssituationer. Författaren menar att det är omöjligt att inte kommunicera i en mänsklig relation, vilket innebär att det systemteoretiska perspektivet är tillämpligt på alla sociala sammanhang. Påpekas bör dock att olika relationer har olika betydelse därför är också vissa system av större betydelse än andra. Ett av de viktigaste systemen är familjen därför är kunskap om hur familjesystem uttrycks en viktig kunskap då man studerar systemteorin.

En familj utgör en helhet där alla inbördes har relationer och där alla påverkar varandra. Om en individ i familjen har problem kan det inte förstås utan att det ses i familjesystemets sammanhang. Likaväl kan det vara näst intill omöjligt att klara ut frågor om orsak och verkan, att förklara problem med enkla samband är knappast meningsfullt utan förklaring ska istället sökas i samspelets processer. Med en amatörs blick är det enkelt att tänka i syndabocks- eller offertänkande (Lundsbye, 2005), och med det göra enkla förklaringsmodeller att det beror på det ena eller andra. Om man studerar orsak och verkan finner man snart att det blir en rundgång ex att alkoholisthustrun blir offer för alkoholisten som är offer för alkoholisthustrun osv,. Lundsbye menar att alla som är inblandade i ett system eller en relation har både del i det som händer och ett ansvar för att det händer. Han kallar det för cirkulära orsakssamband. Samma författare visar hur alla system utmärks av motstånd mot förändring, han graderar förändringsprocesser i tre nivåer. Första, andra och tredje gradens förändring. I första graden sker förändringar i systemet i att individer byter position utan att själva förändras, i andra graden behövs hjälp för förändrade förhållanden med ändrade spelregler som införs av någon annan ex ekonomiskt bistånd. Den tredje gradens förändring innebär att individens medvetenhet och vilja om behov av förändring finns (Watzlawick, 1983).

Lundsbye menar att ett system strävar mot jämviktsläge. Teoretiskt innebär det att ett familjesystem som hotas av förändring genom att någon i familjen visar obalans möts det upp av att någon annan i familjen reagerar genom att försöka återställa jämvikten, fenomenet kallas homeostas (Jackson, 1957). Oftast ser man i en familj att någon är symptombärare och visar att något inte är som det ska. Enligt systemteorins förespråkare finns det en självreglering i alla system, även i familjer. Den kan bestå i att det finns tolerans till en viss nivå för avvikelser från det som systemet står för, när systemets gränser överskrids sänder det signaler som på så vis självreglerar det som håller på att

hända, och på så vis återställer ordningen. I alla system finns olika gränser, vissa kan leda till kraftiga reaktioner medan andra knappast förändras alls. Den tolerans som finns i systemet styrs av interaktionen mellan medlemmarna i systemet, vissa toleransnivåer är öppet uttalade andra är outtalade. Det kan gälla traditionella regler för hur barn ska uppfostras eller underförstådda som att man ska alltid behärska sig och inte bli arg. I alla system, familjer likväl som samhällssystem finns regler som har till syfte att upprätthålla ordningen, enligt Lundsbye är värderingar och normer är så djupt rotade hos individen så man kan se dem som en social kontroll som individen är bärare av. Då ett system av någon anledning kommit i olag och visar symptom på att jämvikten är rubbad startar det som Lundsbye beskriver som termostatfunktioner i kraft. En sådan funktion kan vara ex psykosomatiska bekymmer hos någon i systemet, det kan då vara mer intressant att kartlägga själva orsaken till symptomet istället för att se på effekterna symptomet har i systemet. Det systemteoretiska tänkandet innebär att försöka hitta en ny jämvikt i systemet, det behövs helt enkelt en ny nivå för termostaten. För att komma dit beskriver Lundsbye begreppet omstrukturering, han förklarar med det vad som sker vid förändring i övergripande system, ex vid flykt till ett annat land där nya sociala koder finns. Eller att det blir förändringar i det inbördes systemet, det kan handla om kan vara att två individer byter position men inte byter relation, som i ett schackspel. Lundsbye menar att en relation kan vara symmetrisk, att den bygger på likhet eller att den är komplementär och då bygger på olikhet. Mönstren av relationer är som regel stabila inom ett system, men ett system i olag visar dysfunktionella relationsregler. Ett sådant systemproblem är stel komplementaritet, vilket innebär att makten i relationen har blivit viktigare än innehållet, ex att alltid behandla sina barn som barn oavsett ålder. Ett annat är symmetrisk upptrappning, vilket egentligen borde vara något bra men som i sin sjuka form bygger på en intensiv konkurrens att vara mest lik. Hur allt blir en maktkamp om att vara bättre. En annan typ av störda relationer är metakomplementaritet där den svage i själva verket styr de andra i systemet, ofta ser sig båda parter som offer i ett sådant system. Pseudosymmetri är ett annat exempel på en relation som får ett system i olag, då handlar det om att en part befäller den andra att vara jämlik, vilket leder till en sjuk bindning till den som befäller. För att ett system ska vara friskt måste de funktionella relationerna vara flexibla, olikhet är en styrka i ett system det är sammanhanget som avgör hur relationernas funktion blir.

När Lundsbye (2005) beskriver hur relationerna i systemet kan få dessa typer av blockeringar visar han också på hur det kan vara nödvändigt med omstruktureringsprocesser och att det kan behövas terapeutisk hjälp för att det ska jämvikt i systemet igen. Dessa blockeringar kan bli tydliga på olika nivåer, dels på individnivå då både problem och lösningar finns inom individen. Dels på interpersonell nivå då svaren på bekymren finns i systemet av relationer som individen ingår i. Lundsbye påpekar att det även kan bli blockeringar för individen på samhällsnivå vilket omfattar relationerna mellan de av samhället organiserade enheterna, ex ekonomiska/ politiska strukturer och sambandet mellan individen och samhället. Lundsbye tar även upp hur den andliga, metafysiska nivån har betydelse för att det ska vara jämvikt i systemet runt en individ. Samma författare hänvisar till Watzlawick m fl (1978) som i sin forskning skiljer mellan systemförändringar av första och andra ordningen. De avser med första ordningen att systemet struktur i princip är oförändrad medan individerna byter positioner utan att förändra sina relationer. Förändringarna av andra ordningen innebär en ändring av systemets struktur, av regler gränser och möjligheter. Systemteoretiskt arbetssätt hjälper individen att själv använda sina resurser, se sin förmåga att själv lösa sina problem i den kontext hon befinner sig i. Arbetet inriktar sig mot att identifiera det som bekymrar individen, se de privata bekymrens konsekvenser och söka härleda dem till individ, grupp eller samhällsnivå samt hjälpa individen att sätta ord på de existentiella frågorna.

4.2 PERSPEKTIV PÅ BELASTNING (Stressteori, PTSD, Kris, Stigma)

Orsaken till stress kan vara att individens känslor stegrats av yttre press. Cullberg (2005) använder bilden tryckkokarsyndromet och vill med det beskriva belastningssituationen när ångestsignalerna uttrycker att något nått en bristningsgräns. Det har blivit ett så högt psykiskt tryck att individens inre hotar att komma i olag. Detta blir tydligt när en individ under längre tid utsatts för överkrav. Gränsen för överkrav är individuell eftersom människor besitter olika styrka. Typiska överkrav är enligt Cullberg vrede som inte får uttryckas, undanträngd sorg och långvarig psykisk belastning (stress).

Beteckningen stress används om alla möjliga påfrestningar. Den korrekta definitionen är kroppens fysiologiska reaktion på påfrestning. Kris kan sägas vara den psykologiska aspekten av en stressituation. Gemensamt för påfrestningar som bidrar till stress är att det frestar på förrådet av psykologiska reservkrafter. Stresshormoner från binjurarna utsöndras och driver kroppen en bit till för att prestera det som krävs. Varar stressen under en längre tid börjar psykosomatiska symptom göra sig påminda, ex sömnstörningar, aptitlöshet, irritabilitet eller magsmärtor (Cullberg, 2005).

I samband med en WHO-konferens (Världshälsoorganisationen) under 80-talet gjordes världen uppmärksam på hur trauman och tortyr hade medicinska konsekvenser för den enskilde flyktingen. Symptom som har sitt ursprung i traumatiska upplevelser sammanförs numera under beteckningen Post Traumatiskt Stressyndrom, förkortas PTSD efter engelskans Post Traumatic Stress Disorder (Kristal-Andersson, 2006).

Syndromet kännetecknas av tre slags symptom, dels återupplevandet av ett trauma, dels ett avtrubbat engagemang mot omvärlden, dels en allmän irritabilitet. Förloppet hos en person med PTSD är varierande, såväl kroniska tillstånd som tillstånd av fullständig utläkning förekommer. Cullberg (2005) påpekar att PTSD måste ses över ett långtidsperspektiv. PTSD som utvecklats ger en allvarig begränsning av individens levnadsvillkor. Ofta är det mest uppenbart i det sociala livet där det är nödvändigt att inskränka antalet kontakter med andra människor. Familjemedlemmar tvingas att ta hänsyn till överretbarhet och koncentrationssvårigheter. Ibland kan förloppet vara livslångt, men med behandling kan det avklinga över tid. Begreppet PTSD har kommit att betona händelser i det förflutna. Vårdbehovet anses vara lättare att se för sådant som skett i dåtid än i nutid. Därför har traumatiserade händelser från hemlandet enligt samstämmiga forskare en stor betydelse för den psykiska hälsan, men även mottagandet i det nya landet har betydelse. Osäkerhet i asylprocessen, långa och oklara väntetider liksom främlingsfientlighet kan bidra till en traumatisering som utvecklar ett PTSD-syndrom (Cullberg 2005).

Händelser som utlöst ett PTSD syndrom är att beteckna som en kris. Ordet kris betyder egentligen avgörande förändring och användes tidigare inom medicinen för att beteckna en sjukdoms avgörande vändning till ett sämre eller bättre tillstånd. Kris beskrivs som ett tillstånd man befinner sig i om en livssituation där tidigare erfarenheter eller inlärd reaktionsmönster inte är tillräckliga för att man skall kunna bemästra den aktuella situationen. Det kan avse den fysiska existensen, den sociala identiteten eller tryggheten och liknande livsmål. Cullberg (2005) uppger tre orsaker till traumatisk kris, dels att drabbas av en förlust eller hot om förlust, dels kränkning, men även att genomleva en katastrof. Ibland benämns krisen som inkapslad då det på ytan ser ut som att individen har klarat av krisen, men under ytan döljs en misstänksamhet och rädsla för själva livet. Eller en sorg över att livet tagit en annan vändning än vad man tänkt (Cullberg, 2005).

Samma författare beskriver krisen som ett psykiskt tillstånd där livssituationen är sådan att ens tidigare livserfarenheter inte är tillräckliga för att bemästra det man utsätts för medan man i sorgen förstår och psykiskt kan bemästra situationen även om känslorna av förlust förlamar.

Kris och sorg ger dock liknande symtom som ex att socialt umgänge tappar sin dragningskraft, bristande matlust, eller musikupplevelser och sexualitet förlorar i värde och kan till och med upplevas som fränstötande. Även uppmärksamheten för den nära omgivningen kan minska. Svar på frågor kommer dröjande och tankeinnehållet är fixerat vid förlusten och hopplösheten. En person i kris bemästrar inte sin situation och behöver ofta ett handgripligt och aktivt omhändertagande medan en sörjande person behöver hjälp genom stöttning till att själv ta beslut i sin situation.

Cullberg (2005) beskriver sorg som en smärtupplevelse efter en förlust. Det kan röra sig om en människa som dött eller flyttat, eller förlust av ägodel, ex ett hus som brunnit ned. Samma författare menar att även förlust av religion eller ideologi kan ge upphov till ett tomrum som kan beskrivas i termer av sorg. En annan forskare Gurli Fyhr (2003) menar att en sorgprocess startar efter varje väsentlig förlust, alldeles oavsett vad förlusten handlar om eller hur andra ev värderar det förlorade. Förlusten kan upplevas extra stor och sorgearbetet kan bli komplicerat om man haft motstridiga känslor till det man förlorat. En förlust kan vara att förlora sin identitet, ideal, anseende eller sin frihet, det väsentliga är inte att förlusten syns tydligt för andra människor utan att den upplevs stor av den drabbade själv. Sorgens uppgift är enligt Fyhr att bearbeta förlusten och läka såret, det är en starkt energikrävande process som kallas sorgearbete. Sorgen behöver tid för att läka men samma författare menar att enbart tiden räcker inte för att läka den. Inte heller försvinner den för att man glömmer bort den. Så länge sorgen är obearbetad har den kvar sin kraft även om förlusten hålls gömd, sorgen försöker hela tiden komma upp till ytan för att få chans att läka. Fyhr menar att ett skäl till att sorgen tar lång tid kan vara att man inte kan släppa taget om den förrän man hittat en rimlig ersättning till det förlorade. En sorgprocess startar efter en medvetenhet om en förlust, men under vissa delar av sorgearbetet kan känslor och förstånd komma i otakt med varandra. Känslorna behöver oftast längre tid på sig för att inse vad som hänt. Fyhr (2003) problematiserar sorgprocessen genom att identifiera inre sammanhang dvs., vår historia och de biologiska och psykologiska resurser vi besitter, och yttre sammanhang dvs., hem, familj, arbetskamrater mm. Fyhr drar en parallell till trygghetens betydelse, och menar att den inre tryggheten är det förråd som byggts upp i vårt inre och som är ett resultat av arv och levnadshistoria. Den yttre tryggheten är den som vi hämtar från omgivningen där vi har stabilitet och kontinuitet när det gäller människor, platser och rutiner. Den inre tryggheten löses upp av sorgen och måste ersättas av yttre trygghet under sorgearbetet, om inte detta sker finns det risk att sorgearbetet inte kommer igång. Sorgprocessens mening enligt Fyhr är att det som varit grunden för tryggheten får ge plats för en ny grund där livet kan börja byggas upp igen delvis med gamla bitar och delvis med nya efter de erfarenheter som sorgen gett. För en normal sorgprocess räcker ofta tryggheten från omgivningen som ersättning för den förlorade inre tryggheten medan en sorg som sammanfaller med en akut kris eller en sorg som skjutits upp oftare behöver psykoterapeutisk hjälp.

Bland våra informanter mötte vi olika sorters sorg, det fanns en sorg över att inte tas upp i det nya samhället, att ses som annorlunda och att bli isolerade från svenskarna. Den moderna termen för den situationen är stigmatisering. Giddens (2003) förklarar begreppet stigma med varje form av fysisk eller social egenskap som förmodas vara negativ eller förnedrande. Det mångtunniska eller mångkulturella samhället bidrar till en social ojämlikhet, inte bara i Sverige – utan dessvärre även här.

Roth (2005) presenterar begreppet negativ distans och avser t ex den boendesegregation i Sverige som även skapar en social distans mellan olika samhällsmedborgare. Den negativa boendedistansen avspeglar i sin tur olika gruppers ojämlika ekonomiska förhållanden, vilket gör att man även kan tala om en ekonomisk distans. Kulturella olikheter bygger kulturella problem som sammanfattas med sociala problem, de härleds till de livsvillkor som råder i landet.

När ett samhälle inte är öppet för att inkludera alla medborgare skapas en återvändsgränd av många slutna kulturella identiteter, där bara ett livsmönster anses vara rätt. De som fostrats i ett annat system av relationer och kultur anses då avvikande och annorlunda. Synen på flyktingar som något främmande leder till ett stigmatiserande av enskilda individer som bedöms efter grupptillhörighet och inte efter personliga egenskaper (Allwood, 2005). Att förhålla sig till det stigma som omvärlden lägger på dem är en av de svårigheter som många flyktingar har att förhålla sig till. Stigmatisering är ett av de problem som kommer senare under processen in i det nya landet. En informant uppger att problemet blev tydligt i samband med att familjen sökte bostad.

4.3 PERSPEKTIV PÅ ÅTERHÄMTNING (salutogent tänkande, KASAM, copingstrategier och empowerment)

Den israeliska sociologen Aaron Antonovsky (1991) hade ett brinnande intresse för att visa varför det kunde gå så bra för vissa människor trots att de saknade förutsättningar. Begreppet salutogent blev ett samlingsnamn för de friskhetsfaktorer som hjälper människan till mental och fysisk hälsa. Antonovsky visar i sin studie att avgörande för att en människa ska kunna hantera svåra situationer är hennes känsla av sammanhang, KASAM. Han menade att människans insikt om att kunna bemästra sin egen situation, att vara subjekt – den som själv styr handlingen och gör sina egna val är avgörande för ett meningsfullt liv. Den kunskap som Antonovsky gett oss om betydelsen som KASAM har för att individer ska fungera mentalt och socialt har gett personalen vid projekt InPUT ett förhållningssätt som inte pekar på problem och riskfaktorer utan som arbetar för att tillsammans med den hjälpsökande hitta det som är begripligt, hanterbart och meningsfullt i deras liv. En sådan hjälpprocess syftar till att individen hittar en förståelse för den situation som han befinner sig i, att förstå sitt sammanhang.

Känslan av sammanhang skyddar enligt Antonovsky individen mot att utveckla sjukdom och främjar en hälsosam utveckling. Att förstå det sammanhang man befinner sig i, att kunna hantera eller påverka sin situation och finna en mening i det som sker, ger bättre förutsättningar för både psykisk och fysisk hälsa, än om man inte förstår och inte förmår hantera sin tillvaro och inte känner att tillvaron och det som sker har en mening. KASAM-teorin är en användbar modell för tankar om vad individen behöver för att bättre kunna bemästra en svår livssituation (Sundgren/ Topor, 2005).

Nära besläktat med KASAM är begreppet coping. Det har i historien används som förklaring till hur människor kunde klara av tillvaron i koncentrationsläger, krigssituationer eller andra svåra trauman. Coping är teori som utvecklats inom stressforskningen och den kognitiva psykologin. Coping är en engelskspråkig term för konstruktivt hanterande av situationer och uppgifter (Egidius, 2006). Coping betyder ungefär hantera, eller handskas med stora och små svårigheter. Ibland brukar man reservera begreppet coping för de processer man medvetet använder sig av. Det finns två huvudformer av coping: problemfokuserad och känslfokuserad. Problemfokuserad coping syftar till att reducera de krav som den stressfyllda situationen ställer eller genom att utöka de resurser som behövs för att hantera den.

Känslor fokuserad coping har två komponenter, reglering av känslor och emotionell avlastning. Människor i stressfyllda situationer använder sig av känslor fokuserad coping för att kunna kontrollera sin känslomässiga respons på situationen (Franzén, 2000). Undersökningar har visat att människor i allmänhet inte har någon fast modell för hur man klarar en kris, utan att man har en hel repertoar av copingstrategier som tillämpas allt efter situation och typ av påfrestning. Franzén (2001) återger strategier som en individ använder för att handskas med svåra situationer. Hon menar att en individ har copingstrategier på tre olika nivåer. Först nämner hon den individuella nivån då en vanlig försvarsstrategi är att välja att värdera om olika saker i livet. Om ex yrkeskarriär eller status varit det viktigaste kan en kris leda till att man för att klara av sin situation låter yrkeslivet inta en mer sekundär roll och yttrandefrihet och social trygghet värderas högre. En form av copingstrategi som många flyktingar vittnar om.

Den andra nivån hon nämner är den interpersonella där hon räknar upp olika strategier som ex isolering, negativism, medgörlighet eller "passing" som möjliga sätt att klara av hot mot individen i relation till andra. Isolering är ett sätt att som för stunden kan tyckas vara bekvämt och skyddande men som knappast leder utveckling framåt. Negativism kan namnet till trots vara mer konstruktivt då hot och svårigheter möts med en öppen konflikt vilket i sig leder till att aggressiviteten blir en motor. Medgörlighet är en annan copingstrategi som innebär att man värjer sig mot det hot man står inför genom att helt enkelt spela den roll man förväntas spela. Man lever helt enkelt upp till omgivningens förväntningar, uppfattas man som inkompetent och hjälpbehövande så blir man det. "Passing" är en term som inte har någon bra svenska översättning men som innebär att man försöker passera det svåra genom att vara någon annan. "Passing" används som en copingstrategi när man ex vill tona ned eller hemlighålla, underkommunicerar, sitt sociala ursprung eller politiska hemvist för att få bli accepterad av en grupp man vill tillhöra. Det finns drag av bedrägeri i copingstrategin "passing", att jämföra med tanken att individer från etniska minoriteter ska byta namn för att få jobb. Den tredje nivån som Franzén (2001) talar om där copingstrategier förekommer är på gruppnivå och hon menar att det är just gruppen som blir strategin. För en flykting är det lätt att stigmatiseras som ett kollektiv med kollektivets egenskaper, en strategi är att söka sig till nya grupper och där bli sedd som individ.

Ett annat teoretiskt perspektiv är empowerment. Det är ett amerikanskt begrepp som refererar till en process där man blir förmögen eller tillåten att själv ta kommandot över sitt liv. Empowerment har som syfte att hjälpa klienter till att få makt över beslut och handlingar som rör deras eget liv. Arbetet går ut på att stärka den egna förmågan att använda makten och flytta över makt från omgivningen till klienten. Empowerment är en process genom vilken klienten stötts till att identifiera de möjligheter som kan bidra till att deras behov tillgodoses och att hjälpa dem att fatta egna beslut över sitt liv. Nära besläktat med empowerment är tanken om advocacy eller företrädarskap, där hjälparbetaren har en roll som företrädare för samhällets resurser och genom sin kunskap kan vara företrädare inför myndigheter.

Själva grundtanken i empowerment är att det alltid finns mer än en lösning på ett problem, den som äger problemet har också rätt till lösningen. Målet är att klienten ska bli agent, hjälparbetaren är en sorts resurskonsult som kopplar ihop klienten med resurser av olika slag på ett sätt som ökar problemlösande förmågan. Det krävs en pedagogisk roll för att hjälpa fram klienten till att agera (Payne, 2002).

5 RESULTAT

5.1 INDIVIDUELLA FAKTORER

Under intervjuerna slogs vi gång på gång av att så många faktorer förenar våra informanter, trots att livet i hemländerna i övrigt varit så olika inom gruppen. Åldersmässigt är gruppen homogen, där merparten är födda på 1970 eller 80-talen. Dessutom är flertalet stadsbor från större städer, påfallande ofta huvudstaden i hemlandet. Utbildningsnivåerna är också höga överlag inom gruppen. En faktor som vi tror har betydelse är om man kommit ensam eller om kommit tillsammans med sin familj vid flykten till Sverige, liksom vilket kön man har. Underlaget bland flyktingarna i vår undersökning utgörs av fem kvinnor och fyra män. Vidare har flyktorsaken från hemlandet samt valet eller slumpen att man sökt asyl i Sverige betydelse för hur livet kommer att gestalta sig här. Inom gruppen skiljer det sig också åt hur länge man levt som gömda i Sverige och nära kopplat till detta ligger hur det allmänna hälsotillståndet ser ut. En av de fyra männen beskriver överkrav i hur ansvaret för familjen, ångesten över om han valt rätt när de flydde och oron för om de skulle få stanna i det nya landet. Stressituationen gjorde honom alltmer handlingsförlamad, han beskriver att han till sist varken åt eller sov (intervju Erkan 070312). I intervjusituationen blev det också tydligt att språkkunskaperna varierade stort inom gruppen. Tre av intervjuerna genomfördes med tolk, två med en kombination av svenska och engelska, medan resten kunde genomföras helt på svenska.

Generellt sett talade männen gärna om yrke och status i hemlandet, medan kvinnorna verkade ha fler roller att falla tillbaka på som sträcker sig även utanför arbetslivet. Flera kvinnor beskriver sitt ansvar för uppfostran av barnen, sitt ansvar för den äldre generationen samt rollen som familjens kommunikator mot skola och samhälle (intervju Rachel 070305, Bahira 070306, Aida 070312). Personalen på InPUT menar att många, både män och kvinnor, brottas med en förändrad självbild efter flykten till Sverige. Personalen (intervju 070320) vittnar om hur många kompetenta och duktiga människor i mötet med Sverige formas till en inlärdd hjälplöshet. Vi upplever att flera av kvinnorna i sina roller som mammor oftare kommer i kontakt med svenska myndigheter och på så vis tränas i att möta det omgivande samhället. Vilket inte blev självklart för den kvinna som inte hade sina barn med sig (intervju Tatjana 070313).

Tre av de fyra männen kom ensamma till Sverige. Generellt sett domineras de ensamkommande av yngre män som ofta flyr för att undvika krig eller militärtjänstgöring. För dem kan flykten från hemlandet ske väldigt akut och oplanerat. En av de fyra männen, studerade till officer, återger sitt uppbrott med hur han planerat det under en längre tid, men då han fick besked att han skulle flyttas till fronten tog han hastigt beslutet att lämna landet (intervju Zinad 070320). Att många av de här personerna hamnar just i Sverige är mycket slumpartat.

Individer i gruppen som saknar koppling till Sverige sedan tidigare och är vanligtvis helt i händerna på flyktingsmugglare (personalintervju 070207). Våra erfarenheter visar att ensamkommande kvinnor oftare möts med större misstänksamhet av svenska myndigheter. Bland våra kvinnliga informanter fanns en individ som kommit till Sverige ensam. Hon var den som fått vänta längst, hon fick vänta i 8 ½ år innan hon beviljades PUT. Skälen som angavs i avslagen var att hon hade en dotter kvar i Iran, uppenbarligen är starka släktband en försvårande omständighet för kvinnor i asylprocessen, vilket inte framträtt i intervjuerna med männen. Den nämnda kvinnan hade fått avslag fem gånger innan hon äntligen fick ett positivt besked (intervju Tatjana 070313).

Gruppen ensamkommande är ofta en ganska sårbar och utsatt grupp. Ehn (2000) menar att många ensamstående riskerar att fara illa under väntetiden. En kvinna av de fem beskrev hur hennes man farit så illa under väntetiden på PUT att han inte längre vågade lämna hemmet (intervju Aida 070312), en annan kvinna berättade att hon var så rädd att någon skulle ta henne och föra henne ut ur landet så hon inte ens klarade att göra matinköp och att hon under den perioden var så arg på sin man att hon bara ville lämna honom. Hon ger exempel på hur livet på flyktingförläggningar kan gestalta sig för denna grupp när de tvingas dela rum med för dem främmande individer med andra vanor och intressen (intervju Bahira 070306). En av våra manliga informanter berättar hur påfrestande tiden på förläggningen var för honom, att han inte kunde dra sig undan och hur den personliga integriteten ständigt var hotad. Hans allmäntillstånd blev allt sämre under denna tid (intervju Said 070320).

Enligt personalen (personalintervju 070320) kan man grovt indela de individer som beviljats PUT i två kategorier. En grupp med stor framåtanda som inte har så mycket att längta tillbaka till, utan som är redo att handskas med den nya situationen. I dessa exempel är relationen till maken/makan av stödjande karaktär och man är nyfikna på det nya landet och att lära sig språket. I den andra gruppen har livet i Sverige innan uppehållstillståndet tårt på relationer inom familjen och flera ur gruppen, speciellt kvinnor, uppger att de saknar den emotionella näring som man fick i hemlandet från personer i den utvidgade familjen (Allwood, 2005).

5.1.1 TIDIGARE UTBILDNINGSBAKGRUND

Många personer tar utbildning och skola för givet, vilket inte är en självklarhet i alla länder. Giddens (2003) visar hur den sociala bakgrunden påverkar vem som fortsätter till högre utbildning, han drar parallell till en annan forskare Bernstein, som på 70-talet gjorde en jämförelse mellan arbetarbarn och medelklassbarn och menade att det var en klassfråga huruvida ett barn fick koder, ett sätt använda språket på som gjorde dem rustade att gå in i högre studier. Under förarbetet till vår uppsats träffade vi personalen på projekt InPUT, de upplyste oss om att en av de faktorer som var till hjälp för en flykting när det gällde att klara övergången till ett nytt land är utbildningsnivå. När vi sammanställde vår frågeguide var det därför naturligt att en av delfrågorna kom att handla om tidigare utbildningsnivå.

Vid intervjuerna framkom att alla informanter hade någon form av utbildning, det fanns ingen märkbar skillnad mellan könen. Det visade sig att samtliga informanter kom från medelklasshem där utbildning var en viktig del. Flera av informanterna hade påbörjat men tvingats avbryta sina studier eftersom de varit aktiva i någon form av studentrörelse, politisk eller religiös riktning eller att någon i familjen varit aktiv (intervju Nikolaj 070312). Bland våra nio informanter fanns en kvinnlig läkare och en manlig läkare (dock utan fullgjord utbildning), en manlig jurist, en manlig guldsmed, en manlig officer, en kvinnlig journalist, en kvinnlig lärare, en kvinnlig hårfrisörska samt en handelsman och en kvinna som var hemmafru (hon hade dock grundläggande gymnasiestudier) (personalintervju 070306). För att arbeta inom sin yrkeskompetens i Sverige krävs det att utbildning från hemlandet valideras, det innebär att de kurser man läst provas mot den svenska motsvarigheten, för att sedan godkännas eller eventuellt kompletteras.

En tidigare forskning av Elsie Franzén (2005) hjälpte oss att förstå hur svårt det kan vara för en flykting att testas för yrkeskunskaper dels på att åren som flykting sänkt självförtroendet, dels för språkhindret men framförallt för att västerländsk yrketeori har begränsad användbarhet i arbetet med invandrare och flyktingar. Bland våra informanter hade sju av nio akademiska studier bakom sig, men bara en (en kvinna) hade lämnat sina betyg för validering. Hon hade godkänts och skulle så småningom kunna arbeta i sin profession igen, hon är läkare (intervju Aida 070312).

5.1.2 FÖREKOMST AV TORTYR/ FÖRFÖLJELSE I HEMLANDET

När vi formulerade olika teman till vår frågeguide föll det sig naturligt att försöka kartlägga förekomsten av tortyr eller förföljelse i hemlandet. Även om fokus för vår uppsats ligger på hur levnadsvillkoren gestaltar sig för informanterna efter uppehållstillstånd (PUT), så är vår hypotes att situationen i hemlandet spelar stor roll för förmågan att återhämta sig till goda levnadsvillkor i Sverige. Vi förstod genom personalen på InPUT att informanterna skulle förhålla sig på olika sätt när detta ämne fördes på tal. Under intervjusituationen blev också detta mycket tydligt. Vissa förklarade direkt att sådana erfarenheter pratar man inte med vem som helst om, medan andra på ett ganska explicit sätt beskrev vilka hemspheter man utsatts för. En person som drabbats av tortyr/förföljelse rikta den psykiska energin mot det som drabbat dem. Ett exempel är att en av våra manliga informanter beskrev hur han ringde en nära anhörig i hemlandet varje dag och slaviskt följde alla nyhetssändningar för att höra hur läget i landet utvecklades (intervju Zinad 070320). Även om inte alla informanter ville prata om sina erfarenheter av tortyr eller förföljelse, fick vi ändå en bra bild av vilka som hade sådana erfarenheter och vilka som inte hade det. Flera berättade om andra traumatiserande erfarenheter som att sitta i fängelse på oklara grunder eller att man bevittnat grymheter på nära håll (intervju Nikolaj 070312 och Said 070320). Allt sådant bagage har givetvis betydelse för att få goda levnadsvillkor i Sverige.

Cullberg (2005) beskriver problematiken med att bedriva psykoterapi över kulturgränser. Han menar att terapeutens ofta begränsade referensram när det gäller frågor om tortyr och krigstrauman kan utgöra ett hinder i behandlingen. I intervju med psykoterapeut i projekt InPUT (personalintervju 070320) beskriver hon sin roll som att hon ofta får sitta och lyssna och vänta utan att veta vad hon skall säga. "Ibland måste man stå ut med att man inte vet", säger hon. Empati och allmänna kunskaper kan räcka ganska långt i mötet med människor från andra kulturer.

5.1.3 SOCIOKULTURELLT KAPITAL

Den sociala identiteten anses vara förankrad i de värden som uppstått ur den historia som dominerat under en persons uppväxt. En känsla av hemmahörande, vilket till stor del handlar om traditioner och sammanhang och kulturella värderingar uppfattas som nödvändiga faktorer för en konstruktion av ett jag – en identitet (Allwood, 2005).

Enligt Ahmadi (2000) byggs ett sociokulturellt kapital upp i växelverkan med andra - av det system man ingår i, och är i högsta grad påverkad av de värdesystem, trossystem, livsstilar som finns i omgivningen, vilka anses sätta sin prägel på identiteten. För att få en bild av informanternas sociokulturella situation i hemlandet valde vi att ställa frågor om hur deras vardagsliv varit, fritidsintressen, boendemiljö, umgänge och vanor. Vi ville genom dessa frågor få svar på huruvida levnadsvillkor och vardagsliv i hemlandet har en positiv eller negativ påverkan på hur individen klarar övergången till ett nytt land. Fyra av fem kvinnor uppgav att deras fritid gick åt till hem och barn, en av dem hade ägnat sin fritid åt musicerande och utvecklat sin begåvning så hon nu kunde undervisa i klassisk musik (intervju Bahira 070306).

Bland männen fanns en större variation, olika sporter nämndes, föreningsliv och politiskt engagemang. Det framkom bland intervjuvaren att männen hade ett större umgänge med vänner medan kvinnorna oftare angav släkten som umgängespartner (intervju Erkan 070312 och Said 070320). Vi ställde också frågor om hur de bott i hemlandet. Samtliga informanter hade bott i stora städer i sitt hemland, många av dem har levt i sina hemländers huvudstäder, en kvinna berättar att hon flyttat in till staden först då hon gifte sig, (hennes ursprungsfamilj kom från Kurdistan och levde som jordbrukare), men hon beskrev sig själv som stadsbo (intervju Tatjana 070313). Städer utöver vår värld lockar till sig många människor, att leva och bo i en stad är för många ett tecken på framgång (Giddens, 2000). När vi frågade om hur de ville bo i dag, var svaret från samtliga att de valde urbana miljöer, trots att vi påpekade att mindre orter har samma service som städer har i Sverige så såg ingen av informanterna någon möjlighet att bo så. Även om de flesta inte hade någon släkt i ex Göteborg är det ändå här de ser sin och barnens framtid. Vi försökte genom våra frågor att få en inblick i de vanor som utgjorde informanternas vardagsliv men vi hade svårt att få en klar bild. En man antydde att i hemlandet använde han mycket tid till att få tag i mat, och att hålla sig undan så inte militär eller polis tog honom till armén. Han menade att det var just avsaknaden av fungerande vardagsliv som gjorde att det inte gick att leva i hemlandet, att det var en flyktorsak (intervju Zinad 070320). Det sociokulturella kapitalet som informanterna beskrev som de normer och värderingar som de hade med sig från sina respektive hemländer, ska här inte förväxlas med kulturell identitet. Det kan ses som ett av majoritetssamhällets synsätt som fastställer att vissa egenskaper råder inom vissa grupper.

Både manliga och kvinnliga informanterna gav en bild av hur hemlandet format dem, hur vardagens bestyr gett dem livsmönster som de till stor del förlorade då de flydde. Tre av de nio informanterna levde med en längtan tillbaka till det de haft i hemlandet, och de bar en märkbar sorg över att deras liv tagit en sådan vändning att de varit tvungna att fly (intervju Erkan 070312, Rachel 070305, Zinad 070320). Det framkom ett mönster att de som haft ett aktivt liv, med många intressen och engagemang i hemlandet hade lättare att få vardagslivet meningsfullt i Sverige. I åtta av nio intervjuer återgavs just kontakten med projekt InPUT som en möjlighet att återigen bygga upp ett sociokulturellt kapital för att klara det nya livet i Sverige. I den nionde intervjun (en man) framkom att hans syn på sina egna möjligheter var tillräckliga för att skapa goda levnadsvillkor i Sverige (intervju Nikolaj 070312).

5.2 GRUPPNIVÅ/ INTERPERSONELL NIVÅ

Den mesta av hjälpen på projekt InPUT ges på individnivå. Man har även inom ramen för projektet försökt starta upp olika gruppverksamheter som målarkurser, danskurser och stadsvandringar. En av de bärande tankarna bakom dessa initiativ har varit att försöka föra olika individer samman. Endast målarkursen har blivit av, då intresset för de andra aktiviteterna varit svagt. Personalen menar att arbetet på InPUT ger resultat på gruppnivå så till vida att övriga familjemedlemmar indirekt berörs av samtalen (personalintervju 070312). Mår mamman bra så påverkas familjen positivt. Många kvinnor fungerar som familjens kommunikator, både inom familjen och utåt. Därför är kvinnorna en nyckelgrupp i terapiarbetet eftersom arbetet med dem ger så många ringar på vattnet.

Av intervjuerna framgår att informanterna lever väldigt olika liv utanför projektets väggar. En informant uppger att han visserligen bor inneboende hos en landsman, men att han inte har något umgänge med honom. Han kan numera betala en del av hyran och känner han sig mer fri att hålla på sitt privatliv och slipper därmed kravet att vara social. På gruppnivå inskränker sig hans kontakter till kurskamraterna på SFI och till personalen på projekt Input. Informanten värdesätter

mycket att få vara för sig själv med sina tankar (intervju Zinad 070312). Hans erfarenheter avviker från det övriga materialet då de övriga betonar den sociala aspekten som viktig för goda levnadsvillkor. En av de kvinnliga informanterna beskriver sitt liv som väldigt begränsat till familjen, de bor tre personer i ett litet rum med kokvrå. Kontakterna utanför familjen är väldigt få, de har inga släktingar i Sverige och några kontakter med den lilla grupp landsmän som finns här saknas (intervju Aida 070312).

Vi slogs under intervjuerna av att många av informanterna verkade leva så isolerat inom en liten krets av människor. Den mediala bilden som förmedlas om invandrare i gemen är ju att de har ett stort socialt nätverk omkring sig av familj, släkt och vänner. Ofta brukar detta mer gruppcenterade liv kontrasteras i media mot det mer distanserade och individualiserade svenska samhället. Denna bild fick inte vi bekräftad genom intervjuerna då både manliga och kvinnliga informanter gav uttryck för både ensamhet och social isolering. Betydelsen av att ha många landsmän omkring sig anses vara både positivt och negativt med avseende på integration och anpassning till nya levnadsförhållanden. I Ehn (2000) ges flera exempel på att flyktingar möts upp redan på flygplatsen av andra landsmän som ser till att de nyanlända blir väl omhändertagna och får rätt information av svenska myndigheter. Fördelarna av ett sådant välkomnade är uppenbara. Många väljer också att bo inhysta hos landsmän under tiden som asylsökande. Detta är mer omstritt då trångboddheten många gånger är ett stort problem. Dessutom kan kontakterna med det omgivande svenska samhället bli lidande om man bara umgås inom gruppen.

För gruppen ensamkommande kan det många gånger vara befriande att få träffa landsmän här som man kan prata om förhållandena i hemlandet med på sitt modersmål (intervju Lobitza 070307). Många välmenande handläggare och socialsekreterare försöker föra samman personer från samma land som man upplever saknar kontakter med andra landsmän här i Sverige. Tanken är ofta god, men många gör det misstaget att man endast ser till nationstillhörighet. Förhållandena inom landet kan ha varit sådana att personerna kommer från helt olika sociala eller geografiska sammanhang, vilket kanske i sin tur ligger bakom att man valde att fly från landet (personalintervju 070313). Vi blev varse denna problematik då två av våra informanter från samma land fick intervjudiderna efter varandra. Av praktiska skäl blev det så eftersom de nyttjade samma tolk. Av personalen på InPUT fick vi då rådet att omboka en av intervjuerna eftersom de här två personerna inte ens klarade åsynen av varandra om det skulle mötas i väntrummet.

Under intervjuerna fick vi flera gånger höra av informanterna att de tycker det är svårt för flyktingar att komma i kontakt med svenskar. Visserligen träffar de svenskar ganska ofta, men då är det frågan om professionella yrkeshjälpare som flyktinghandläggare, socialsekreterare eller bostadsförmedlare. Kontakter under mer jämbördiga förhållanden verkade många sakna. En kvinna trodde att svenskars distanserade beteende beror på att det är så kallt och mörkt här. Dessutom uttryckte hon att det var hopplöst att försöka bjuda hem någon eftersom hon bor så trångt (intervju Aida 070312). Personalen på InPUT har uppmärksammat denna fråga och hoppas kunna inleda ett samarbete med flyktingguiden i Göteborg som i sin tur skall kunna förmedla kontakter med svenskar. Frågan är om sådana försök i all välmening leder till kontakt enligt systemtänkande eller om det blir en fruktlös "blind-date" som inte leder till annat än samhällets uppvisande av handlingskraft?

Genom egna erfarenheter vet vi att synen på sådan förmedling är kluven bland flyktingar. Dels som många säger "vi vill ha en intellektuell kontakt med någon svensk vuxen" men också som Ehn (2000) citerar en man som säger: "Jag vill inte ha en svensk familj som kommunen har ordnat. Jag vill ha svenska vänner efter mina egna värderingar. Jag vill själv välja mina vänner. Jag vill inte att kommunen betraktar oss som omyndiga..." (sid 27 i *Flyktingars möte med Sverige*, Ehn 2000).

Ovanstående citat visar på komplexiteten i denna fråga. En av kommunen utsedd vän blir för den här mannen ytterligare en klapp på axeln uppifrån. En relation som kanske inte skiljer sig så mycket ifrån den som yrkeshjälpare ger. Just att bli betraktad som jämbördig tror vi är grunden för en mer hållbar relation av ömsesidigt givande och tagande. Finns det inte möjlighet till en sådan relation kan flyktingguider säkert vara viktiga under en period. Då flera av informanterna i vår studie är välutbildade och dessutom har barn i yngre åldrar hyser vi stora förhoppningar att de kan träffa svenskar genom barnens aktiviteter och genom arbetslivet framöver.

5.2.1 MÖTET MED DET NYA LANDET (INDIVID OCH GRUPPNIVÅ)

Den första kontakten med Sverige hade endast två av de nio informanterna haft långt innan de anlät hit. De hade släktingar och vänner som kommit hit tidigare (intervju Bahira 070306 och Nikolaj 070312). De övriga sju beskriver att de fått lita på människosmugglare. En kvinna beskriver hur hon stod på Arlanda med ett barn på armen och frågade en tulltjänsteman vad det var för land hon var i. Hon fick svaret Sverige och med regeln om "förstaland" fick hon söka asyl här (intervju Aida 070312). Med ett par undantag så har samtliga informanter sökt asyl på flygplatsen, en man, Said, hade efter en tid i Sverige vänt sig till Migrationsverket, en av de andra männen, Zinad, sökte asyl genom flyktingenhetens handläggare. Vilken väg en flykting än använder sig av för att söka asyl så behandlas ansökan på samma sätt.

När myndigheten fått in ansökan hänvisas flyktingen till någon av Migrationsverkets anläggningar/lägenheter i någon kommun i Sverige. En av de fem kvinnorna beskrev en tid av väntan på PUT i en flyktingförläggning i Boxholm i Östergötland (intervju Aida 070312) och en av männen beskrev den första tiden i Sverige utifrån sina erfarenheter av Söderhamn i Hälsingland (intervju Zinad 070320). Att bryta upp från ett land och börja om i ett nytt är en erfarenhet som av Franzén (2000) beskrivs som ett krisförlopp, ett förlopp som hon beskriver i olika faser. Först ett trauma, själva uppbrottet som både är jobbigt p ga alla avsked och därefter en känsla av att ha kommit undan, att man klarat sig. En av de manliga informanterna återger det med "varför jag lämnade mitt land är bara min ensak". Han visar på en stolthet över att han kunde men också en markering av att han inte vill prata om det; kan han ha tagit fel beslut? (intervju Erkan 070312).

Vi hade svårt att härleda mönster ur begreppet trauma eftersom det yttrar sig på olika sätt för olika individer, en annan försvårande faktor är att många hade svårt att tala om det. Ett resultat som vi ändå kan mena oss kommit fram till är att detta krisförlopp har betydelse för individens möjligheter i Sverige. Något som även intervjuerna med personalen styrker.

Efter ankomsten till Sverige kan även hos en flykting en turistkänsla infinna sig. En man sa att han och hans fru sagt till varandra "titta så de gör i detta landet" men efter en tid av väntan så avtog nybörjarentusiasmen och upplevelserna av motgångar kom till en nivå som de hade svårt att klara (intervju Erkan 070320). Bl a upplevs språket av flera av informanterna som mycket svårare än de trodde, svenska regler och bestämmelser är många och ofta obegripliga. Franzén (2000) beskriver hur fasen övergår i att psykets försvarsmekanismer aktiveras, ex uppgivenhet inför språket, regression i form av tilltagande hjälpbehov och projektion i form av att lägga orsaken till svårigheterna man möter på någon annan. I våra intervjuer framkom att det var vanligt förekommande med psykosomatiska uttryck, med smärtproblematik, magbesvär osv, (intervju Nikolaj 070312 och Said 070320). Bland informanterna återfinns dessa beskrivningar, även personalen framförallt sjuksköterskan på projekt InPUT bekräftar den bilden. En av de fyra männen som hade eget företag i hemlandet beskriver hur han plötsligt inte klarar vardagsbestyr, hur han har fysiskt ont i kroppen. Han uppger att han i mötet med samtalsledaren på projekt InPUT får hjälp att prata om känslan av att inte duga, att inte klara sig själv (intervju Erkan 070312).

När vi studerat materialet framträdde levnadsskildringar som berör känslor och ord som kan tolkas som upplevelse av en social skam. (Franzén, 2000). Sju av de nio informanterna återger hur de i olika omfattning plågas av att ha förlorat sina sociala roller. För den som bytt land finns förluster av många olika slag, när vi frågade om nuläget och framtiden svarade samtliga av informanterna att de inte visste när de skulle kunna klara sig själva, när livet skulle bli som vanligt igen.

Flera återgav chocken över att man faktiskt var här för att stanna (intervju Erkan 070312, Nikolaj 070312, Rachel 070305). Efter besked om PUT kommer en reparationsfas, då flyktingen börjar en nyorientering in i det nya landet. En kvinna beskriver hur hon gång på gång öppnat brevet från Migrationsverket för att förvissa sig om att det verkligen var sant att hon och familjen fått PUT (intervju Bahira 070306).

Medan de som endast fått TUT (tillfälligt uppehållstillstånd) beskriver hur de blir kvar i chock och regressionsfas, med uppgivenhet och hjälplöshet som följd. En av de män som beviljats TUT beskriver hur hans liv känns helt meningslöst, han bara finns. Motivationen att läsa SFI saknas, han beskriver också smärtor i ryggen och benen (intervju Said 070320). Den beskrivningen av detta mellanläge känner vi inte igen ifrån de informanterna som fått PUT, de visar tydligt att de har fått något att förhålla sig till med för och nackdelar.

De flesta flyktingar som besöker projekt InPUT har fått PUT eller TUT, de får hjälp att klara det krisförlopp de befinner sig i. Ofta i form av samtal, andningsövningar, massage, naturläkemedel, mediciner och inte minst av mänsklig värme och omtanke. Under våra samtal med personalen lärde vi oss begreppet PUT-dipp, med det beskrev personalen det som händer med många flyktingar då de får sitt efterlängtrade PUT. För många borde det vara självklart med en total eufori, men med PUT-dippen beskriver personalen det som händer med de personer som drabbas av ny kris genom att tankar som ex ”vill jag verkligen bo här” eller ”vad har jag gjort mot mina barn” eller ”ska livet vara så här”. Bilden bekräftas gång på gång i intervjumaterialet (personalintervju 070306, 070312). Personalen i projekt InPUT har en pedagogisk utmaning i att hjälpa flyktingen in i vad Franzén (2000) kallar en nyorienteringsfas, då bikulturalism och flerspråkighet blir till en merit och stolthet med en fördjupad mognad som människa. Då individen blir redo att fullt ut möta det nya landet.

5.2.2 MELLANMÄNSKLIGA FAKTORER

Bemötande handlar om möten mellan människor. Enligt Svenska Akademiens ordbok (Saol, 2004) är verbet förknippat med att förhålla sig mer eller mindre aktiv till vad någon annan gör eller säger; man besvarar en invändning, man försöker tillbakavisa ett argument, bekämpar eller går till mötes, man kan också behandla någon på ett alldeles utmärkt sätt. Ordet bemötande antyder till att den ena parten i ett möte förhåller sig aktiv i förhållande till den andre, det handlar med andra ord om hur en yrkeshjälpare bemöter en hjälpsökande inte i första hand hur en hjälpsökande bemöter en yrkeshjälpare.

Det finns många faktorer som bidrar till ett gott bemötande, ett gott bemötande är att en yrkeshjälpare bemöter människor på den nivå de befinner sig, både språkligt och fysiskt. Inlevelseförmåga och empati kan ses som en nyckel till förståelse av andra människor. Flera av de personer vi intervjuade återger just personalens förmåga att förstå hur de har det som det viktigaste av det de får ut av besöken på projekt InPUT. En man från norra Afrika uppger att han får kraft av mötet genom att personalen visar äkta känslor och engagemang, med både skratt och gråt (intervju Said 070320). Att alla människor har en egen verklighetsuppfattning och att ingen uppfattning är mer rätt än den andre är viktigt att ha med sig i mötet med andra människor.

Martin Buber (1974) lyfter fram vikten av äkthet i mellanmänskligt möte, han menar att i ett möte är förutsättningen för förändringens kraft att man accepterar den människa man står inför. För att förstå den andre måste en relation finnas, en verklig och nära relation som gör att båda parter är verkliga för den andre, Buber menar att en relation innebär att man utsätter sig för den andre.

Utan att påtvinga den andre att tänka som jag, eller mena att jag förstår det jag aldrig varit med om är att nå ett mellanmänskligt möte. Att nå varandra i en äkta dialog där båda parter delaktighet, ett givande och ett tagande som leder framåt mot kraften som finns hos individen och som frigörs i ett äkta möte. När vi har triangulerat våra källor har det blivit tydligt att både informanter och personal återger hur betydelsefullt mötet är. Utan att kunna sätta ord på vad som sker i mötet uppger samtliga informanter hur de möts av personalen i en sann relation. Möten där de får kraft att orka vidare, och där de bekräftas som människor.

5.3 SAMHÄLLSNIVÅ/ STRUKTURELLA FAKTORER

Vägen in i det svenska samhället består av en mängd trösklar. Vissa kan upplevas högre och besvärligare att ta sig över än andra. En av kvinnorna i informantgruppen beskriver det svenska språket som hennes högsta tröskel, för hennes del handlade det om hennes få kontaktytor med det svenska samhället (intervju Tatjana 070313). De fyra andra kvinnorna som hade barn på förskolan återger inte samma problem, för dem barnen blir en inkörsport till en av samhällets institutioner vilket underlättar språkinläringen (intervju Rachel 070305, Bahira 070306, Lobitza 070307 samt Aida 070312) Allmänt sett anses de flyktingar som beviljats ett permanent uppehållstillstånd ha kommit en bra bit på vägen i det svenska samhället. Av de berättelser vi tagit del av genom informanterna är det flera som upplever tiden efter uppehållstillståndet som mer utmanande och prövande än tiden innan. Livet som gömd eller i väntan på ett beslut har för oss beskrivits som att befinna sig i en bubbla. Tidsperspektivet sträcker sig sällan längre än till nästa dag och mycket av tillvaron handlar om överlevnad. Ett beviljat uppehållstillstånd upplevs av många som en biljett mot framtiden, men samtidigt som man lämnar här och nu tillvaron bakom sig innebär det att man förväntas ha krafter att ta itu med många frågor av praktisk natur (intervju Bahira 070306). Andra beskriver den här processen som en av trösklarna. En man berättar hur han i hemlandet drivit ett eget företag men nu upplever han svårigheter med de mest vardagliga sysslor (intervju Erkan 070312).

Projekt InPUT är en del av Rosengrenska Bryggan, namnet hänvisar till projektets funktion som en brygga in i det svenska samhället. Vi har tidigare beskrivit vilken typ av praktisk hjälp projekt InPUT kan bistå med när det gäller hälsa och sjukvård. Personal med sjukvårdskunskaper skriver remisser till läkare, bokar tider hos vårdcentraler, eller ordnar så att patienterna får tid hos den till projektet kopplade naturläkaren. Projektets anställda ekonom bistår flyktingarna med praktisk hjälp inom fler samhällssektorer än bara sjukvården, t. ex vid kontakter med bostadsbolag eller arbetsmarknad. Personalen hjälper även till med att söka information via internet samt skriver intyg, bistår vid validering av betyg eller vid passansökningar. Personalen upplever att behoven av praktisk hjälp är stor och att man inom nuvarande ramar för projektet har svårt att kunna bistå i den omfattning man önskar. (personalintervju 070306).

De trösklar som informanterna beskriver i mötet med det svenska samhället, får stå som fond när vi närmar oss frågor om de strukturella faktorer, och i förlängningen strukturella diskriminering, som många invandrare upplever finns i Sverige. I direktivet till utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering ges strukturell diskriminering innebörden: ”regler, normer, rutiner, vedertagna förhållningssätt och beteenden i institutioner och andra samhällsstrukturer som utgör

hinder för att i praktiken uppnå lika rättigheter och möjligheter oavsett etnisk eller religiös tillhörighet. Sådan diskriminering kan vara synlig eller dold och den kan ske avsiktligt eller oavsiktligt". Slutsatserna av ovan nämnda utredning om strukturell diskriminering presenterades i augusti 2006 i "Integrationens svarta bok" (SOU 2006:79).

Ovan nämnda bok ger en sammanfattning av diskrimineringens uttryck inom en mängd olika sektorer i samhället, ex politiken, rättsväsendet, medias roll, boendet, arbetsmarknaden, utbildning, skola och välfärdstjänster m.m. Vi har genom våra intervjuer främst berört områdena boende-, arbetsmarknad och utbildning, vi valde dessa områden eftersom vi tror att det är de svåraste trösklarna att ta sig över. I intervjuerna framkommer dock att även hälso- och sjukvårdsområdet är en sådan tröskel (intervju Rachel 070305).

Många av de fenomen som utredningen belyser går igen i våra informanternas berättelser. Betydelsen av hudfärg, efternamn, etnisk bakgrund eller religionstillhörighet kan inte underskattas när det gäller möjligheterna för den enskilde individen att få tillträde till boende- eller arbetsmarknaderna (SOU 2005:69). Bilden som framträder är att bostadsmarknaden är tuff att ta sig in på för en ung person med svensk bakgrund, men att nåsögat är ännu mindre för gruppen invandrare, särskilt för de nyanlända. Endast en av de nio informanterna hade ett förstahandskontrakt på en lägenhet (intervju Bahira 070306), de övriga var hänvisade till andra/ tredje handskontrakt eller en tillvaro som inneboende med tillgång till endast ett rum, med tydliga konsekvenser för levnadsvillkoren (intervju ex med Lobitza 070307).

I den mån som utrikes födda tar sig in på arbetsmarknaden är de ofta hänvisade till provanställningar (främst män) eller till ofrivillig deltid, vilket oftare drabbar kvinnor. (Dahlstedt/Lindberg 2002). Inom utbildningens område tror vi att nuvarande regeringens löfte om att införa yrkesprov och yrkesvalidering för invandrare med utländsk utbildning skulle vara mycket positivt för en ganska stor del av den invandrade befolkningen, som idag tvingas till utdragna utbildningar inom discipliner eller yrken som man redan behärskar. Vi kan genom att studera vår informantgrupp finna att fem av informanterna, de med akademisk bakgrund, skulle gynnas av en sådan satsning. Än så länge har inte detta vallöfte infriats och de återstår att se om ekonomiska medel avsätts till ändamålet i vårens budgetproposition. (www.gp.se) (se artikel 7/4).

Genom informanterna har vi även fått en mycket tydlig och närmast enhetlig syn på Migrationsverkets sätt att arbeta. Här måste man ta i beaktande att samtliga informanter fått avslag åtminstone en gång under asylprocessen och att detta faktum givetvis har betydelse för den negativa synen på Migrationsverkets sätt att arbeta. Samtidigt är det slående att flera av informanterna kan uttrycka sig så lika i kritiken. De känner sig inte lyssnade på eller trodda i sina berättelser. Handläggarna hänvisar ofta till en mycket stabilare situation i hemlandet än vad man själv känner igen av sina egna upplevelser på plats. En av de manliga informanterna berättar om upplevelser av bemötande med ifrågasättande och nedvärderande attityder från tjänstemän som istället borde utgöra ett stöda (intervju Said 070320). I kritiken av Migrationsverket får informanterna stöd av utredningen (SOU 2006:79), i att man anser att verket bör läggas ner och ombildas till en ny myndighet med namnet Introduktionsverket. Utredarna anser att namnbytet behövs om en ny integrationspolitik skall kunna formuleras som inte bygger på det vi-och-dom tänkande som man menar genomsyrar Migrationsverkets verksamhet idag.

5.3.1 RELIGIÖSA/POLITISKA ASPEKTER

Termen politisk flykting gällde i Sverige fram till 1980 då FN:s flyktingkonvention togs in i utlänningslagen. I flyktingkonventionen omnämndes bara termen flykting, vilket även kom att gälla i svenska lagtexter. I ursprungsbetydelsen avsåg politisk flykting personer som löpte risk att bli utsatt för politisk förföljelse. I texten avses när någon på grund av härstamning, tillhörighet till viss samhällsgrupp, religiösa eller politiska uppfattning eller genom liknande förhållanden utsatts för förföljelse eller om ett politiskt brott allvarligt kunde åläggas straff för personen. En politisk flykting skulle inte utan synnerliga skäl vägras fristad i Sverige (Nationalencyklopedin). Även om termen formellt sett inte existerar längre är det fortfarande vanligt att det används i sammanhang då personer söker asyl i Sverige av politiska eller religiösa orsaker. I nuvarande definition enligt utlänningslagen har flyktingbegreppet en mycket bred definition (se rubrik 2.3).

De skilda flyktorsakerna inom informantgruppen kan grovt uppdelas i tre kategorier: politiska, religiösa, eller individuella orsaker. Av de nio informanterna hade fyra individuella orsaker, definitionen innefattar bl a förtryck inom den närmsta familjen, kanske med patriarkala förtecken samt försvårande levnadsomständigheter som inte kan härledas till religion eller politik (ex intervju Tatjana 070313). Inom den politiska kategorin är det flera som anger förtryck i form av misshandel, fängslande eller krav på avbön som den styrande regimen ligger bakom (intervju Said 070320).. Några exempel härrör mer regionala konflikter. En av männen flydde p.g.a den osäkra politiska situationen i hemlandet och en rädsla för att när som helst inkallas till armén. Officiellt är landet som mannen flydde ifrån inte i krig, men olika mindre halvmilitära grupper och miliser strider med varandra under omständigheter som från och till påminner om ett inbördeskrig (intervju Zinad 070320). Tre personer uppger att de flytt av religiösa orsaker, de menar att religionen i dessa länder är samma sak som politik. Därav får den religiösa tron eller avsaknaden av tron politiska konsekvenser då det uppfattas som kritik mot sittande regim. En av männen uppger att han blev fängslad och torterad strax efter att han brutit mot den islamska läran som han tidigare bekant sig till. Då landet i fråga har infört Sharialagar i grundlagen anses det som ett brott att avsäga sig sin tro, enligt mannen. Hans fru som fortfarande är kvar i hemlandet har utsatts för påtryckningar att skilja sig från maken (intervju Said 070320). Flera exempel från informanterna visar på hur släktskap med en kontroversiell person kan vara grund nog för att själv utsättas för hot och förföljelser.

Även om flera av informanterna har flytt från liknande förhållanden av liknande orsaker är det påfallande hur olika flykthistorierna är. Var och en har sin unika berättelse. När man lyssnar igenom banden hör man att vissa omständigheter bakom flykten betonas och förklaras fler än en gång. Från en svensk horisont är det inte säkert att man uppfattar konsekvenserna av ett visst beteende eftersom vi inte har rätt kunskap om förhållandena i landet i fråga om vad som får sägas och göras. Man kan fråga sig om den landinformation som Migrationsverket tillämpar (www.migrationsverket.se/lifos) lyckas ringa in alla de konflikter med tillhörande förtryckande mekanismer som en person i ett visst land uppenbarligen kan utsättas för. Flera informanter har vittnat om den kränkning man upplever när Migrationsverket hävdar att situationen i hemlandet är sådan att man kan återvända utan fara för sitt liv.

5.3.2 SAMVERKAN MELLAN FAKTORER PÅ INDIVID, GRUPP OCH SAMHÄLLSNIVÅ

Under våra intervjuer har ett mönster av bakgrundsfaktorer värde framträtt, samtliga av informanterna har återgett betydelsen av vad de hade före flykten till Sverige som avgörande för hur de mått då de kommit hit. På det individuella planet vittnar många om hur vardagslivet i hemlandet, deras arbete, studier, fritidsintressen och familjeförhållanden var motorn i deras liv. Efter flykten till Sverige har de hamnat i ett vakuum, de har svårt att få vardagslivet att fungera.

På gruppnivå har flyktingen i hemlandet haft den utvidgade familjen, med stöd från släkten i allt från arbetsmöjligheter till barnpassning. I Sverige är de ensamma, hänvisade till ett nära parförhållande, vilket sliter på relationerna. En man berättade för oss att han och hans fru efter en tid i Sverige varit mycket nära skilsmässa, de var hela tiden tillsammans (intervju Erkan 070312). De hade ingen utökad familj, ingen förening eller organisation att gå till.

Hemma hade de stöd från sin etniska tillhörighet, livet var bekant, de kunde de sociala koderna och förstod samhällsstrukturen medan livet i Sverige enligt flera av informanterna präglas av ensamhet, utanförskap och hjälplöshet. I det nya landet blev den etniska tillhörigheten för några av informanterna ett socialt tryck, vilket gett dem svårigheter att integreras i det svenska samhället då det förväntats av dem att de ska hålla sig till sin folkgrupp. En av de individer som vi bokat för intervju uteblev gång på gång. Tolken informerade oss om att han vid ett tillfälle ställt upp i en tidningsintervju och uttryckt några åsikter om hemlandet, han berättade hur han blev hårt ansatt av sina landsmän och behandlad som svikare och därför inte orkade med ännu en intervju.

Flykten till Sverige har betytt ett hopp om en bättre framtid. Det första mötet karakteriseras av kontrastering, många beskriver hur de jämförde Sverige med sitt hemland och att de i början tyckte att det nya landet framstod som en bättre variant. Efter en tid började den positiva bilden att grusas, mötet med realiteten med språkproblem, problematiska möten med tjänstemän och sviktande självkänsla gjorde att flera vittnar om att de började "titta bakåt". Hemlandet började se idealiskt ut, många beskriver att de hamnade i en form av lojalitetskonflikt – de både ville vara i Sverige och i hemlandet. En kvinna uttryckte att det var som att om hon blev för mycket förankrad i det nya landet såg det ut som att hon tog avstånd från hemlandet och familjen där (intervju Tatjana 070313). Nyberg (2004) beskriver denna samverkan mellan dessa faktorer på individ, grupp och samhällsnivå som migrationsprocessen, med den menar hon att flytten till ett nytt land ställer nya krav. Hon menar att för att komma in i ett nytt samhälle krävs en socialisationsprocess, ibland handlar det om att bejaka ibland om att förneka en egen förändring till det nya landets livsmönster. Goda levnadsvillkor påverkas på det individuella planet av flyktingens bakgrund, på gruppnivå av familjetryck och sociokulturella förhållanden, på samhällsnivå av hur strukturerna i det nya samhället är öppna för nya individer och deras behov.

6 ANALYS

6.1 INDIVIDUELLA FAKTORER AV BETYDELSE

Syftet med uppsatsen är att få en förståelse för flyktingars förändrade levnadsvillkor efter ett permanent uppehållstillstånd (PUT). I vårt material har vi sett att individuella faktorer har stor betydelse för hur den enskildes liv blir efter PUT. De individuella faktorer vi berörde i vår frågeguide var kön, familj eller ensamkommande, väntetid på PUT, ålder, utbildningsbakgrund, förekomst av tortyr, sociokulturella faktorer samt boendeförhållanden i hemlandet.

I vår uppsats har vi försökt att se vad könet har för betydelse för hur goda levnadsvillkor utvecklas efter ett beviljat PUT. De kvantitativa data vi tagit del av från Migrationsverket visar inte på någon könsmissigt mätbar skillnad i antalet kvinnor respektive män som får PUT. Då vår inriktning legat på att se mönster som visar om könet har haft betydelse för hur individen fått goda levnadsvillkor efter ett PUT har det framkommit för oss att i gruppen av informanter har könet inte haft någon framträdande betydelse. Betydligt större påverkan har vi sett att det faktum om man är ensamkommande när man kommer till Sverige eller om man kommer tillsammans med sin familj/släkt. För att förstå betydelsen av nätverk har vi använt systemteorin. Informanternas bild av hur de upplevde att de hamnat i ett vakuum sedan de kommit till Sverige och att ensamheten gjorde dem handlingsförlamade har fått oss att förstå hur viktigt det är för den som flytt till Sverige att de får hjälp att se sina resurser, se sin förmåga att själv lösa sina problem i den kontext hon befinner sig i. Då vi sökt efter framgångsfaktorer har vi förstått att arbetet i projekt InPUT har stor betydelse för hur levnadsvillkoren utvecklar sig efter ett PUT. Personalens ledstjärna är det salutogena perspektivet, att söka efter de friskhetsfaktorer som finns hos individen och hjälpa fram personen till att bli sitt eget subjekt. En viktig tanke i empowerment är att det alltid finns mer än en lösning på ett problem, den som äger problemet har också rätt till lösningen. I de levnadshistorier som vi fått ta del av framträder bilden av att den viktigaste individuella faktorn är att ha en känsla av sammanhang, det som Antonovsky benämner KASAM. Att försöka härleda vad känslan av sammanhang innebär skiljer sig givetvis från individ till individ. En kvinna beskrev deltagandet i SFI som avgörande för hennes känsla av sammanhang i tillvaron och struktur i vardagen (intervju Rachel 070305).

Att behöva vänta länge på PUT, och för några att tvingas leva som gömda har genomgående lett till psykisk ohälsa. De flyktingar vi intervjuade bar spår av vad psykiatrien benämner som traumatisk kris, vilken definieras som att individens psykiska situation på yttre händelser är allvarligt hotad. Flera av de livsberättelser som vi fått ta del av visar spår av det som stressforskningen kallar PTSD syndrom. Begreppet har kommit att överbetona händelser i det förflutna. Vårdbehovet anses vara lättare att se för sådant som skett i dåtid än i nutid. Därför har traumatiserade händelser från hemlandet enligt samstämmiga forskare en stor betydelse för den psykiska hälsan, men även mottagandet i det nya landet har betydelse. Osäkerhet i asylprocessen, långa och oklara väntetider liksom främlingsfientlighet kan bidra till en traumatisering som utvecklar ett PTSD-syndrom (Cullberg 2005). Det mönster vi sett är att de individer som haft en uttalad PTSD problematik har haft en betydligt svårare väg in i det svenska samhället. Av de nio informanterna beskriver endast en att hon inte längre besväras av symtom som ligger under PTSD utan nu endast ser framåt. När vi studerat problemen har vi sett att besvären av PTSD drabbar väldigt olika, en förklaring till detta är att olika människor har olika copingstrategier.

Ålderns betydelse för hur levnadsvillkor efter PUT gestaltas har vi inte kunnat utläsa något mönster i. Möjligen beror det på att gruppen av informanter rörde sig inom samma åldersspann, vi mötte ingen under 25 år och ingen över 45 år.

Utbildningsbakgrund från hemlandet, sociokulturella faktorer samt boendemiljö i hemlandet visade sig ganska snart vara av stor betydelse. Samtliga informanter hade någon form av högre utbildning bakom sig, och det framkom klart att det hade stor betydelse för hur deras känsla av sammanhang, begriplighet och hanterbarhet (KASAM) blev i det nya landet. Utbildningen hade gett dem kunskap i hur man söker kunskap, tar kontakter och framförallt ett språk att ta sig fram på. Utbildningen hade för många varit tätt sammanknippt med deras identitet, en del av det system de ingått i. Efter flykten till Sverige hade de förlorat sitt nätverk som utbildningen utgjorde. Lundsbye (2005) beskriver vikten av att identifiera formella och informella nätverk runt individen och hjälpa individen att utvidga dem och mobilisera dem. Då flera av informanterna sökte för att få sina betyg validerade, förstod vi att det var ett sätt för dem att hitta och kunna utvidga sitt nätverk och få tillbaka sina sociala roller. Vår tolkning av det var att de ville få ett arbete så snart som möjligt, arbetsfrågan visade sig dock ha en sekundär betydelse. I analysen framträdde det märkliga i att om man fick sina betyg validerade, blev ett med en yrkesgrupp (ex kunde kalla sig ingenjör) så hade de inte så bråttom med att få ett arbete, utan ägnade gärna några år till att studera på SFI och bli bra på svenska innan de började arbeta. Bostadsfrågan var betydligt mer central, det eftertraktade förstahandskontraktet på en lägenhet i Göteborg var något som alla informanter angav som livskvalitet. En kvinna beskrev över att lämna livet som inneboende bakom sig och att de äntligen hade ett eget hem som bara var deras, med stolthet sa hon;

”och vi klarade det helt på egen hand. Den enda hjälp vi fick var att låna en dator” Bahira

Sociokulturella faktorer och klasstillhörighetsfaktorer visade sig ha stor betydelse för hur en individ klarade av livet efter ett PUT. Som vi beskrivit i resultatdelen kom samtliga av våra informanter ifrån urbana miljöer, de hade i hemlandet haft en relativt god social tillvaro tills den dag då orsaker till flykt gjorde sig påmind. Vilken effekt det har på möjligheten att få goda levnadsvillkor i Sverige är svårt att dra någon slutsats om. Det mönster som dock framträdde var att man ville ha det som man tidigare haft det. Livet skulle vara begripligt, för att nå dit sökte informanterna efter att leva i samma sorts miljö som i hemlandet, man ville bo i städer. De sökte också efter att få tillbaka sin roll i den utbildning eller det arbete de haft i hemlandet.

Förekomst av tortyr är en av de faktorer som vi trodde kunde ha betydelse för hur levnadsvillkoren efter PUT gestaltade. Framst för den nära kopplingen till PTSD syndrom och stress som vi såg som ett mönster hos våra informanter. På det individuella planet hade förekomst av tortyr gett ett så högt psykiskt tryck att individens inre hotat att komma i olag. Gränsen för ohälsa är individuell eftersom människor besitter olika styrka. Forskning från andra världskriget då man tittade på varför vissa personer klarade vistelsen i koncentrationsläger bättre än andra har hjälpt oss att analysera hur förekomst av tortyr påverkar en flykting på det individuella planet (Cullberg, 2005).

Coping är teori som utvecklats inom stressforskningen och den kognitiva psykologin. Coping betyder ungefär hantera, eller handskas med stora och små svårigheter. I analysen har vi använt oss av att litteratur som beskriver olika copingstrategier och jämfört dem med de livsberättelser som informanterna gett oss. Vi har sett att de individer som utvecklat sina copingstrategier haft lättare att trots tortyr eller förföljelse före flykten till Sverige att ha ett gott liv efter PUT. Undersökningar har visat att människor i allmänhet inte har någon fast modell för hur man klarar en kris, utan att man har en hel repertoar av copingstrategier som tillämpas allt efter situation och typ av påfrestning.

Vårt syfte med uppsatsen var att se hur och vad som påverkade en flyktings förmåga till goda levnadsvillkor efter ett PUT. Efter att noggrant analyserat materialet kan vi konstatera att individens tillhörighet till ett system där hon känner delaktighet, meningsfullhet och begriplighet ger henne goda möjligheter.

Faktorer på det individuella planet som påverkar individen på samhällsnivå är flera. Trots att majoriteten i informantgruppen är mycket välutbildade har de många års studier framför sig, både i svenska men även i kompletterande studier kopplade till sin tidigare utbildning, innan de har en möjlighet att ta steget ut på arbetsmarknaden. Andra blockeringar kan vara av rent praktisk natur, det är svårt att förstå sig på ett nytt samhällssystem med nya regler, lagar och värderingar.

De individuella faktorer som vi tidigare berört hänger tätt samman med hur en individ klarar att själv använda sina resurser, se sin förmåga att själv lösa sina problem i den kontext hon befinner sig. Enligt empowerment finns det alltid mer än en lösning på ett problem. Den som äger problemet har också rätt till en egen lösning av det. Arbetet på projekt InPUT inriktar sig mot att identifiera det som bekymrar individen, se de privata bekymrens konsekvenser och söka härleda dem till individ, grupp eller samhällsnivå samt hjälpa individen att sätta ord på de existentiella frågorna. I vår analys kan vi se att på det individuella planet är det viktigt med personligt stöd för att klara övergången till ett nytt samhälle.

6.2 INTERPERSONELLA FAKTORER AV BETYDELSE

Under arbetet med uppsatsen har vi sökt att kartlägga de interpersonella faktorerna, att se vad andra människor betyder för en flykting som fått PUT. För att se mönster och sammanhang som har betydelse för hur levnadsvillkoren efter PUT gestaltas har vi valt att i vår frågeguide ringa in områden som etnicitet och språkets betydelse, familj/nätverk, betydelsen av personligt stöd, tillhörighet av organisation/förening samt kulturspecifik problematik.

När vi studerat etnicitetsbegreppet som en social konstruktion, har vi sett stora risker med inlåsning resp utelåsning i olika grupper. Genom de svar vi fått på frågor om var informanten helst vill bo har det vanligaste svaret varit att de vill bo nära sina landsmän. Informanterna har hjälpt oss att förstå att den etniska tillhörigheten ger både fördelar och nackdelar. Fördelarna är grupptillhörighet med beståndsdelar som begriplighet, hanterbarhet och sammanhang som känner till. Medan nackdelarna med skarpa etnicitetsgränser leder till en etnisk inlåsning, där fördomar leder till att individer inte får eller kan vara sig själva (Ronnby, 2007). Fördelarna med den etniska tillhörigheten framträder i vårt material som en stor del av systemtillhörighet, då delaktighet i en grupp/ ett system är en viktig faktor i mötet med det nya livet efter PUT. Detta ligger nära det Antonovsky (1994) beskriver med begreppet KASAM, människor har behov av samhörighet och gemenskap, som ger trygghet och självkänsla. En migrant har tvingats att inse att hennes identitet är i gungning. Till igår hade de en fast plats i tillvaron, ett yrke, en social roll och i det nya landet måste det omdefinieras. I migrationsprocessen har flyktingen av yttre eller inre tvång brutit upp från sina invanda och fastställda roller, lämnat en verklighet och landat i en annan. Det som händer en flykting är att hon drabbas av en förlust. Gurli Fyhr (2003) menar att en sorgprocess startar efter varje väsentlig förlust, alldeles oavsett vad förlusten handlar om eller hur andra ev värderar det förlorade. Förlusten kan upplevas extra stor och sorgarbetet kan bli komplicerat om man haft motstridiga känslor till det man förlorat.

En förlust kan vara att förlora sin identitet, ideal, anseende eller sin frihet, det väsentliga är inte att förlusten syns tydligt för andra människor utan att den upplevs stor av den drabbade själv. Sorgens uppgift är enligt Fyhr att bearbeta förlusten. Det är svårt att beröra vad gruppen betyder för individen utan att problematisera identitetsbegreppet; så länge en individ befinner sig i sina rutinmönster har inte identitetsfrågan någon aktualitet – man är den man är, hör till den grupp man lever bland. När en individ tvingas fly följs det av förändring både på social och individuell nivå (Ahmadi, 2000). Det mönster som framträtt då vi undersökt gruppens betydelse för den enskilde flyktingens möjlighet till goda levnadsvillkor efter ett beviljat PUT visar att identitet och grupptillhörighet är intimt förknippade. I vår analys av det insamlade material har språkets betydelse haft en svag framtoning. Visserligen ser vi ett mönster i svaren som visar att samtliga informanternas mål är att lära sig språket, samtliga är inställda på att språk ger möjligheter. Språkets betydelse för goda levnadsvillkor efter ett PUT är dock inget som informanternas svar ringar in. Om vi återgår till vad goda levnadsvillkor är och sammanknippar dem med att flyktingen efter ett PUT upplever sig delaktig och integrerad i samhället så framträder inte språket som en faktor. Nyberg (2000) delar integrationen i en fysisk del där man blir delaktig i samhällets institutioner, ex bostads/arbetsmarknad och i en psykologisk del där hon menar att samhällsstrukturerna måste öppnas för det mångkulturella. Först då kan en individ få goda levnadsvillkor, med eller utan språk, eftersom de interpersonella faktorerna är av stor betydelse.

I det systemteoretiska synsättet förstås de enskilda fenomenen som delar av större helheter där varje del står i ett ömsesidigt påverkansförhållande till de andra delarna och till helheten. Enligt det synsättet betyder det mycket att man har familjen med sig i mötet med de påfrestningar som flykten till ett främmande land medför. Familjer som kommer till Sverige ställs inför vissa typer av problem. Lundsbye (2005) använder begreppet omstrukturering, han förklarar med det vad som sker vid förändring i övergripande system, ex vid flykt till ett annat land där nya sociala koder finns. Han tar också upp problem i samband med att det blir förändringar i det inbördes systemet, det kan handla om att två individer byter position men inte byter relation, som i ett schackspel. Liknelsen går att härleda till vårt material. Det framgår att männen drabbats av fler rollförluster medan kvinnorna oftare ikläder sig delvis nya roller, ex kontakter med BVC, barnomsorg och skola. Familjen har också vissa fördelar jämfört med de ensamkommande eftersom familjen har sitt system med sig. En person som kommit till Sverige ensam, har hamnat utanför sitt system och visar ofta symptom på att de hamnat i obalans. Flera av informanterna försökte också att sätta ord på en längtan utöver det vanliga. De visste att de valt bort sitt land, dess politik eller religion men ändå skavde bandet till familjen/ nätverket som man kommit bort ifrån. Det fenomen som träder i kraft beskriver Lundsbye (2005) som en termostatfunktion. Han menar att för att upprätthålla ett system som kommit i olag eller som i detta fall då en person genom flykt till ett annat land hamnat utanför sitt system börjar personen omedvetet att sträva mot att upprätta ordningen igen. De flyktingar som beskrev den här processen vilken kan tyckas vara ett omöjligt företag, beskrev också att deras strävan för systemet var slitsam och flera av dem visade också psykosomatiska bekymmer.

När vi studerat vad som händer i mötet med det nya landet, och insett vikten av systemets betydelse för flyktingen, har ett mönster av olika sorgprocesser framträtt för oss. Genom att följa sorgarbetet som beskrivits kan vi se att känslor och förstånd ibland är i otakt med varandra. Flera informanter berättar hur de med förståndet har klarat av vetskapen om att de lämnat familjen, men att känslorna efter förlusten kommit senare. Fyhr (2003) problematiserar sorgprocessen genom att identifiera inre sammanhang dvs., vår historia och de biologiska och psykologiska resurser vi besitter, och yttre sammanhang dvs., hem, familj, arbetskamrater mm. Fyhr drar en parallell till trygghetens betydelse, och menar att den inre tryggheten är det förråd som byggts upp i vårt inre och som är ett resultat av arv och levnadshistoria.

Den yttre tryggheten är den som vi hämtar från omgivningen där vi har stabilitet och kontinuitet när det gäller människor, platser och rutiner. Tillsammans utgör detta interpersonella faktorer som är av stor betydelse för hur en flykting klarar att uppnå goda levnadsvillkor.

”...varje dag ringer jag hem, jag bara måste veta att allt är bra med mamma, alla TV-nyheter på mitt språk måste jag se, jag måste veta vad som händer i mitt land. Ändå kan jag inte påverka det som händer varken med mamma eller med landet, men jag måste...”Zinad

Zinad menade att dagliga telefonsamtal till hemlandet inte räckte som substitut för utanförskapet han kände.

Genomgående uttryckte informanterna vikten av deras närmaste familj/ nätverk samt, deras folkgrupp. Det framkom dock att den egna gruppen var av större betydelse under väntetiden. Nyberg (2000) kallar processen för fragmentisering, hon förklarar begreppet med det som sker då den utvidgade familjen, nätverket delas upp i kärnfamiljer som en konsekvens av de gradvis förändrade relationerna och nya livsmönster i det nya landet. Samma författare menar att det kan innebära att fragmentisering leder till att den utvidgade familjen grupperas i mindre grupper och det nära beroendet av landsmän omfattar betydligt färre personer än tidigare. Ingen av informanterna deltog i någon kulturspecifik verksamhet som arrangerades för enbart deras egen folkgrupp, ingen av dem deltog i någon ”svensk” förening heller. Däremot framträdde media som mycket betydelsefull för individens möjlighet att behålla sin självbild och ursprungsidentitet.

Ett tydligt mönster är att barnen fungerar som inkörsport till det svenska samhället. Barnen som börjar på dagis blir en kontaktyta in i en föräldragrupp, och ger relationer till personal genom daglig kontakt. SFI-utbildningen ger ännu en möjlighet till nya resurssystem. Ehn (2000) betonar vikten av ett fungerande vardagsliv, med fasta rutiner som förskola till barnen och SFI-undervisning för de vuxna. Återigen ser vi en koppling till Antonovskys tankegångar. Ehn (2000) Hon skriver ”det är kanske först när man förlorat sitt invanda vardagsliv som man upptäcker vad det faktiskt bestod av och vad man saknar av alla de sammanhang och människor man tog för givna”. (sid. 19 *Flyktingars möte med Sverige*).

Samtliga informanter beskriver förlust av anhöriga som en stor kris, några av dem beskriver hemlängtan – hur de förlorat sin sociala identitet i ett land de inte förstår sig på. Fyhr (2003) beskriver att en person i sorgen över något förlorat ibland behöver hjälp för att klara sorgeprocessen. Fyhr menar att det som varit grunden för tryggheten ska ge plats för en ny grund där livet kan börja byggas upp igen delvis med gamla bitar och delvis med nya efter de erfarenheter som sorgen gett. För en normal sorgeprocess räcker ofta tryggheten från omgivningen som ersättning för den förlorade inre tryggheten medan en sorg som sammanfaller med en akut kris eller en sorg som skjutits upp oftare behöver psykoterapeutisk hjälp. I vår uppsats har vi haft för avsikt att kartlägga de framgångsfaktorer som medverkar till ett gott liv efter ett PUT. I vårt intervjumaterial kan vi se mönster som pekar på att en av de interpersonella faktorerna som haft störst betydelse är projekt InPUT med dess personal som blivit ett resurssystem som gett informanterna nya relationer som på sikt kan utgöra ett nytt system för dem att tillhöra. Flera gånger under arbetet har vi mött mammabegreppet, både personal och informanter relaterar till det då de beskriver relationen dem emellan.

Vi har förstått att mammabegreppet innefattar en empatisk, inkännande och varm personlighet som kan ge emotionell näring. Utan att övertolka betydelsen av närheten i relationen tror vi att terapeuterna är något mer än bara terapeuter. Vi har tagit del av berättelser som beskriver hur terapeuterna på InPUT ersätter relationer som gått förlorade i samband med flykten.

De nyanlända förväntas klara och förstå det nya landet, när livet fallerar tar det många gånger emot att vända sig till landsmän eftersom det vittnar om ett misslyckande (Nyberg, 2000). Bland de informanter vi intervjuat fanns en utbredd ensamhet, man hade farit illa under flykten och tilliten till andra människor hade rubbats. Flera beskriver hur de mått dåligt, de kan inte närmare beskriva på vilket sätt, mer än att uttrycka oro och ångest. Andra beskriver mer konkret vilka uttryck ångesten, frustrationen och den allmänna uppgivenheten tog sig, Aida säger:

”Endast tanken på mitt barn förhindrade mig att slänga mig framför tåget” Aida.

Då vi analyserat vårt material har vi sett hur viktig den mellanmännsliga faktorn är. I intervjusvaren finns en röd tråd med ett budskap: den individ som tvingats fly från ett älskat hemland behöver människor omkring sig! Flera av informanterna har fått det behovet tillfredställt genom kontakten med projekt InPUT. Av de berättelser vi tolkat har det framkommit att kvaliteten i mötena är viktigare än kvantiteten. Det framgår att det inte är antalet gånger de får personliga samtal som räknas utan att det är mötets innehåll som ger dem kraft

När informanterna beskriver det personliga stödets innehåll är det namngivna personer som de uppger. Berättelserna bildar ett mönster av hur äkthet och värme är den bärande kraften som får dem att orka ta itu med vardagsbekymren efter PUT. En slutsats är att individuella egenskaper hos ”hjälparen” är viktiga. Personalen å sin sida talar om att fokus ligger på att se den enskildes egna resurser och att få den hjälpsökande att hitta strategier för att bemästra tillvaron. Som ett resultat av vår undersökning om flyktingars levnadsvillkor efter PUT har det blivit tydligt för oss vikten av det personliga stödet. Vi har sett att projekt InPUT har en funktion att fylla då de egna relationerna inte alltid räcker till.

Vi har tagit del av flera likartade berättelser om hur en person som kommer till ett annorlunda samhälle får ändrade levnadsvillkor. Dels vad det gäller materiella förutsättningar men också vad det gäller de sociala och psykologiska omständigheterna. I ett möte mellan en person som bott länge i ett land och en person som är ny är den första på hemmaplan medan den andra befinner sig i ett mer okänt sammanhang. Detta betyder att mötena som uppstår i grupper med människor från olika kulturer innebär utmaningar på gott och ont. Flera av våra informanter återger bristen på kraft snarare än lust som ett av skälen till att de inte vänder sig till föreningar eller organisationer för att delta i olika verksamheter. Med bakgrund av de kunskaper som finns om PTSD syndromets tre slags symptom, dels återupplevandet av ett trauma, dels ett avtrubbat engagemang mot omvärlden, dels en allmän irritabilitet har vi dragit slutsatsen att detta utgör en trolig förklaring till isolering. PTSD som utvecklats ger en allvarig begränsning av individens levnadsvillkor. Ofta är det mest uppenbart i det sociala livet där det är nödvändigt att inskränka antalet kontakter med andra människor. Familjemedlemmar tvingas att ta hänsyn till överretbarhet och koncentrationssvårigheter. Personalen uppger att även projekt InPUTs försök att starta upp gruppverksamheter har gått trögt av samma anledning.

Många uppger att de väljer bort att ansluta sig även till den egna etniska gruppens aktiviteter, i intervjusvaren framgår det att man nu fokuserar på framtiden. Franze´n (2005) beskriver detta som en copingstrategi, hon använder termen isolering. Att isolera sig från andra människor kan vara ett sätt att bemästra hoten mot den egna identiteten på kort sikt. Isolering är ett sätt att som för stunden kan tyckas vara bekvämt och skyddande.

.....”ibland på SFI undervisningen är jag så trött att jag inte orkar prata med någon....., jag gömmer mig bakom en tidning.....” Zinad.

Vid intervjuerna framkommer att många trots allt saknar ett sammanhang utanför familjen, men de som haft PUT en längre tid har tagit fler initiativ till kontakter utanför familjen. Det som framträder tydligt är att alla på något sätt önskar gemenskap med andra människor, efter de förutsättningar man har.

Med kulturspecifik problematik avser vi sådana förhållanden som i en speciell kontext eller miljö leder till förtryck av olika former. I vår analys har vi övervägt att problematisera detta begrepp under individuella faktorer men efter att återigen studerat vad informanterna berättat ansåg vi att problemet hör hemma på gruppnivån. I hemlandet hade informanterna stöd av sin etniska tillhörighet, livet var bekant, de hade de sociala koderna, och förstod samhällsstrukturen. Livet i Sverige enligt flera av informanterna präglas av ensamhet och utanförskap mot det omgivande samhället. I det nya landet blev den etniska tillhörigheten för några av informanterna ett socialt tryck, vilket gett dem svårigheter att integreras i det svenska samhället då det förväntats av dem att de ska hålla sig till sin folkgrupp. Få har kontakter med etniska svenskar, det sociala livet består av umgänge med landsmän.

När vi i intervjuerna försökte ringa in kulturspecifika frågor avseende hedersrelaterat våld, förtryck med sin grund i seder och bruk var vårt mål att få en förståelse för dessa faktorer påverkan.

Några sådana slutsatser kan vi dock inte dra ur materialet. En orsak till det är att flera av informanterna avböjde att svara på den typen av frågor.

... ”jag vill inte prata om det, men jag hade mycket goda skäl till att fly...” Aida.

... ”jag pratar inte om sådana frågor med vem som helst...” Erkan.

De anomalier som möjligen sticker ut lite från det övriga materialet var Aida som uppgav att hennes äktenskap med en man från en annan folkgrupp än hennes egen inte sågs med blida ögon av omgivningen. Vi vågar inte dra några större slutsatser än att konstatera att äktenskapet medförde problem för paret enligt hemlandets seder och bruk.

Nikolaj uppgav att hans öppna motstånd mot all form av religiösa yttringar provocerade omgivningen:

*... ”jag tror på vetenskapen inte religionen, i mitt land blir man dödad om man säger så”...
Nikolaj*

Hans närmaste familj hade inget att invända mot hans åsikt, men han trakasserades av folk han inte hade någon relation till. Situationen i hemlandet blev tillslut ohållbar. Mannen fängslades och for väldigt illa under den tiden. Vi förstår av mannens berättelse att skälen bakom regimen behandling av honom även hade politiska aspekter, då han uppfattades som oppositionell mot det sittande styret. Ett syfte i vår uppsats är att härleda vilka faktorer som påverkar levnadsvillkoren efter ett PUT. Då vi tidigt fick klart för oss att förekomst av tortyr påverkar livet för individen under lång tid intresserade vi oss för denna problematiks följdverkningar avseende levnadsvillkoren i Sverige.

Gemensamt för personer med de här erfarenheterna är en ökad risk att utveckla PTSD syndrom. Den korrekta definitionen av stress är *kroppens fysiologiska reaktion på påfrestning*. Kris kan sägas vara den *psykologiska aspekten* av en stressituation (Cullberg, 2005). Gemensamt för påfrestningar som bidrar till stress är att det frestar på förrådet av psykologiska reservkrafter. Varar stressen under en längre tid börjar psykosomatiska symptom göra sig påminda, ex sömnstörningar, aptitlöshet, irritabilitet eller bröstsmärtor. Said återger hur han upprepade gånger sökt akut hjälp för hjärtbesvär, men besvären har inte kommit av fysiska orsaker utan härletts till PTSD-syndrom. Said lever under stor press. Hans familj är kvar i hemlandet dessutom har han enbart beviljats tillfälligt uppehållstillstånd. Han tror själv att migrationsverkets bedömning har bidragit till hans hälsoproblem och förvärrat PTSD problematiken (intervju Said 070320).

6.3 STRUKTURELLA FAKTORER AV BETYDELSE

Under arbetet med analys av vårt material har vi sökt att härleda hur de strukturella villkoren påverkar flyktingars levnadsvillkor efter ett PUT. För att se mönster och sammanhang som har betydelse för den enskilde flyktingen har vi genom vår frågeguide berört områden som utbildning, arbetsmarknad och boendesituation, samt tillgången till tjänster inom offentlig sektor.

I svaren framträdde ett tydligt mönster som visade att en av de faktorer som var till hjälp för en flykting när det gällde att klara övergången till ett nytt land är utbildningsnivå. En av delfrågorna i vår frågeguide handlade om informantens tidigare utbildningsnivå. Det framkom att alla informanter hade någon form av utbildning, det fanns ingen märkbar skillnad mellan könen. Utbildningsbakgrunden visade sig ha stor betydelsen för informanterna, att förlora sin yrkesroll handlar till stor del om att förlora sin självbild och en roll i samhället. Yrkesrollens mervärde har förlorats och med den tillgången till ett resurssystem som arbetskamrater utgör. Enligt Lundsbye (2005) ingår individen i system av andra människor, och inom systemet pågår ett utbyte där människor påverkar och påverkas av andra. Arbetskamrater kan ses som ett informellt nätverk runt individen. För de informanter vi mött har det framkommit att de personliga relationerna med människor de kan identifiera sig med har stor betydelse för välmående i stort.

Utbildningsbakgrunden framstår som en faktor av betydelse för individens känsla av sammanhang, att känna tillhörighet till en grupp och få tillbaka sin yrkestillhörighet.

I Sverige fordras att yrkeskompetens från hemlandet valideras, det innebär att de kurser man läst prövas mot den svenska motsvarigheten, för att sedan godkännas eller eventuellt kompletteras. Ett första steg är att behärska det svenska språket, bland informanterna fanns en positiv inställning till SFI. En tidigare forskning av Elsie Franzén (2005) hjälpte oss att förstå hur svårt det kan vara för en flykting att testas för yrkeskunskaper dels på att åren som flykting sänkt självförtroendet, dels för språkhindret men framförallt för att västerländsk yrkesteorier har begränsad användbarhet i arbetet med invandrare och flyktingar. Bland informanterna är det inte någon som ännu kommit i kontakt med arbetsmarknaden, men uppfattningarna om den och sina egna möjligheter att på sikt slå sig in där är påfallande pessimistiska. Den gängse bilden av informantgruppen som helhet är att de flesta har fullt upp med språkstudier i svenska och att man ännu inte är redo att konkurrera på arbetsmarknaden. Några ur gruppen hyser ändå en viss tilltro till att utbildningar och examen från hemlandet skall underlätta för dem på arbetsmarknaden. Ett mönster som framträtt är att många ur gruppen är mycket välutbildade, kompetensen skiljer sig åt inom en mängd olika områden där inte alla är riktigt i fas med den svenska arbetsmarknadens behov. En informant uppgav hans yrke hade hög status i hemlandet, men att det inte verkade vara så i Sverige (intervju Erkan 070312).

I vårt material framkommer det behov av att flyktingar får sina betyg validerade, i den processen har projekt InPUT varit behjälplig för flera av informanterna. Aida svarade uttryckligt "nej" på den direkta frågan om hon trodde att hon är verksam inom sitt gamla yrke om 2 år. Vår uppfattning var att Aida kommit långt med språkstudierna i svenska och att hennes specialistkompetens från hemlandet borde vara mycket eftertraktad här, medan hennes självbild av att vara behövd hade förändrats (intervju Aida 070312). En slutsats vi kan dra av vårt material är att arbetsfrågan har en sekundärbetydelse medan bostadsfrågan genomgående är central då informanterna återger vad som ger goda levnadsvillkor efter ett PUT. Om vi ska dra någon slutsats av det så är tidsperspektivet en faktor av betydelse då gruppen inte varit bostads/ arbetsökande så lång tid.

Genom vårt intervjumaterial kan vi se att informanterna upplever att bostads- och arbetsmarknaderna är kringgärdade av höga trösklar, som kan uppfattas som regelrätta hinder. Efter ett PUT har flyktingen formellt rätt att bosätta sig och söka arbete på samma villkor som vilken folkbokförd kommuninneboende som helst. Materialet visar att teori och praktik står långt ifrån varandra (www.migrationsverket.se/swedish/asyl/arendetsgang.html).

Bostadsfrågan är ett akut problem för flera av informanterna. Lyckade exempel finns på familjer som fått förstahandskontrakt i ett område där man trivs och vill stanna, kanske även detta är att räkna som anomalier. De genomgående beskrivningarna talar annars om trångboddhet, tillfälliga lösningar, andrahandskontrakt och en boendesituation som är en negativ faktor för levnadsvillkoren i stort. Under den första tiden i Sverige har några av informanterna erbjudits stöd, och möjlighet till att vara inneboende hos landsmän som kommit tidigare. En kvinna beskriver perioden på 2 år när familjen bodde inhysta hos landsmän som mycket påfrestande.

.... "Vi hade inget eget sovrum och inget privatliv alls. Jag och min man blev mycket deprimerade, detta påverkade även vår son som var mycket ledsen och grät mycket."Rachel

Rachel beskriver hur familjen utsätts för stress, vilken stegrats av yttre press. Cullberg (2005) använder bilden tryckkokarsyndromet och vill med det beskriva belastningssituationen när ångestsignalerna uttrycker att något nått en bristningsgräns. Det har blivit ett så högt psykiskt tryck att individens inre hotar att komma i olag. Det som framkommer går att härleda till inre stress över att inte kunna påverka den egna situationen. Gränsen för stress är individuell eftersom människor besitter olika styrka. Rachel uttrycker familjens stress genom att beskriva hur de hamnat i tacksamhetsskuld, trots att de endast hade tillgång till ett rum i en annans lägenhet. inte kunna uttryckas, undanträngd sorg och långvarig psykisk belastning (stress). Lundsbye menar att alla som är inblandade i ett system eller en relation har både del i det som händer. Samma författare visar hur alla system utmärks av motstånd mot förändring, han menar att systemet självt strävar mot jämviktsläge. Teoretiskt innebär det att ett familjesystem som hotas av obalans möts upp av att någon annan i familjen reagerar genom att försöka återställa jämvikten, fenomenet kallas homeostas (Jackson, 1957). Lite slarvigt används beskrivningen att en i familjen är symptombärare på att något inte är som det ska, i det här fallet blev det sonen som tydligt kanaliserade familjens situation.

Ett återkommande mönster är att bostadsfrågan är viktig, dels avseende tryggheten av ett förstahandskontrakt dels avseende bostadsort. En bostad är mer än bara tak över huvudet. Enligt olika perspektiv på återhämtning har det stor betydelse för individens trygghet att en individ har en yttre trygghet. Fyhr (2003) drar en parallell till trygghetens betydelse, och menar att den yttre tryggheten är den som vi hämtar från omgivningen där vi har stabilitet och kontinuitet när det gäller människor, platser och rutiner - som ett hem. Förstahandskontrakt blir en symbol för något bestående. Vilket kan förklaras av att många av informanterna under lång tid före PUT levde som gömda utan den yttre tryggheten av en fast punkt.

Informanterna återger det som mindre viktigt var i deras hem ligger bara det är en urban miljö. Då vi under intervjutillfällena tillsammans problematiserade det stigma det kan innebära att bo i utpekade så kallade problemförorter framgick det att det primära var att få bostad. Däremot var bostaden låg spelade mindre roll så länge den låg inom Göteborg. Att förhålla sig till det stigma som omvärlden lägger på dem är en av de svårigheter som många flyktingar har att förhålla sig till. Stigmatisering är ett av de problem som kommer senare under processen in i det nya landet.

Av betydelse för flyktingars levnadsvillkor efter PUT är den politik som reglerar och styr flyktingmottagandet. Den har genom åren haft olika benämningar och innebörder. Vid mitten av 1970-talet antog riksdagen termen "invandrapolitiken". Den gjorde en skarp åtskillnad mellan gruppen invandrare och den majoritetsbefolkning: "svenskarna" som redan levde här. Integrationsinsatserna riktades enbart mot den invandrade delen av befolkningen. De skulle anpassa sig till svenska förhållanden i största möjliga mån. En ledstjärna i politiken formulerades som "lika rättigheter". Frågor som "lika möjligheter" eller "likvärdigt utfall" diskuterades inte (SOU 2006:79). Idag har invandrapolitiken övergivits till förmån för den generella integrationspolitiken, en politik som vilar på en föreställning om mångfald som något berikande och positivt för samhället. Tidigare decenniers fastlåsta föreställningar om "vi och dom" genomsyrades mycket av anpassning till svenska förhållanden. Integrationsarbetet skulle utföras av invandrarna själva, svenskarnas roll var mera som ledsagare i denna process. Många av 70-talets invandrare var arbetskraftsinvandrare. Integrationen underlättades mycket av att arbete och bostad ofta var ordnad redan vid ankomsten eller strax därefter. Idag sägs integrationspolitiken bygga på ett mer ömsesidigt berikande mellan majoritetsbefolkning och invandrare, men hur ser den förda politiken ut i praktiken och vilken påverkan på integrationen har övergången från mestadels arbetskraftsinvandring till flyktinginvandring haft?

Förhållandena för de informanter som vi mött genom InPUT skiljer sig väldigt mycket från den genomsnittlige arbetskraftsinvandraren som kom hit under 1960-70 talen. Då var inte språket lika avgörande för att ta sig in på arbetsmarknaden som det är nu. Idag är det många gånger ett krav att prata bra svenska för att överhuvudtaget ha en chans på en arbetsmarknad som ställer allt högre krav på kompetens och utbildning. Trots att majoriteten i informantgruppen är mycket välutbildade har de många års studier framför sig, både i svenska men även i kompletterande studier kopplade till sin tidigare utbildning, innan de har en möjlighet att ta steget ut på arbetsmarknaden.

Även inom bostadsmarknaden har staten en roll att spela genom en aktiv bostadspolitik. I Sverige har historiskt bostadspolitik haft en stark social dimension.

Denna manifesterades t.ex under åren 1965-75 i det s.k Miljonprogrammet, då en miljon lägenheter byggdes för att undanröja den skriande bostadsbristen. Många menar att den sociala bostadspolitik idag är under avveckling och har varit så sedan början av 1990-talet. Bostadsföretagen sätter själva upp reglerna för vilka som kan bli hyresgäster genom olika regler för köer samt ekonomiska kriterier som skall vara uppfyllda för att överhuvudtaget ha en chans att få ett första handskontrakt. De så kallade Järvareglerna som många bostadsföretag tillämpar, innebär att socialbidrag (försörjningsstöd) inte längre godtas som grund för egen försörjning. (Andersson 2002). Detta motiveras ofta med att man vill undvika en fortsatt koncentration av resurssvaga hushåll inom ett specifikt område. Flera av informanterna vittnade om hur krav på fasta inkomster hindrat dem att få första handskontrakt på lägenhet.

En samhällssektor som vi upplever att informanterna tycker är problematisk är mötet med hälso- och sjukvården. Vi tror att den negativa synen på den svenska sjukvården många gånger har sin grund i erfarenheter från tillvaron som gömd.

Då var varje kontakt med den öppna sjukvården förenad med risken att bli anmäld till polisen och i förlängningen avvisad ur landet. Som en del av den statliga kontrollapparaten fick sjukvården funktionen av en inre utlänningskontroll (SOU 2006:78, 2004:110). Den andra erfarenheten av sjukvården från livet som gömd, som vi tror avspeglar sig även efter ett uppehållstillstånd, är att informanterna anser den svenska vården vara väldigt dyr.

....."hur ska vi ha råd, jag sökte psykolog - det kosta mycket, jag kan inte betala så mycket, 600 kronor varje gång..." Rachel

Ett vårdbesök på en akutmottagning är extremt dyrt för en irreguljär (gömd) flykting. Det kostar minst 2000 kronor även för ett enkelt hälsoproblem, mångfalt mer än vad svenska medborgare betalar. På grund av flyktingarnas ofta svåra ekonomiska situation var de höga kostnaderna ett oöverkomligt hinder för många att söka vård vid offentliga sjukhus (SOU 2006:78).

Idag när informanterna har samma rätt att nyttja den svenska sjukvården som svenska medborgare har, så uppger flera att problemen mer handlar om att kunna göra sig förstådda. Någon uppger också problem med att överhuvudtaget komma fram via telefon till sjukvården. Det är nog något som de flesta kan känna igen sig i, svensk som invandrare. När vi sökt efter att se om Projekt InPUT varit en av framgångsfaktorerna har det framkommit att projektet haft stor betydelse när det gäller att förmedla kontakter till offentlig sektor. Betydelsen av att vården på Projekt InPUT är gratis skall dock inte underskattas. Samtliga informanter nämnde detta faktum som något positivt när vi bad dem räkna upp vad man uppskattar allra mest med projekt InPUT.

En annan del av offentlig sektor handlar om SFI undervisningen, samtliga informanter är positiva till den. En förutsättning för den är att barnomsorgen är ordnad. Det var genomgående viktigt för informanterna att ha SFI gruppen samt barnomsorgen som anknytningspunkter till det omgivande samhället. Betydelsen av SFI framstår som mer än bara språkstudier, det ger en känsla av tillhörighet i en grupp samt struktur för vardagslivet. På samma vis ser vi ett mönster av att barnen utgör en brygga in i det svenska samhället. Barnen blir en kontaktlänk till ett nytt resurssystem, de lär sig snabbt språket vilket leder till naturlig träning hemma.

Ingången till det svenska samhället kommer via den första myndighetskontakten på Migrationsverket. Genom informanterna har vi även fått en mycket tydlig och närmast enhetlig syn på Migrationsverkets sätt att arbeta. Här måste man ta i beaktande att samtliga informanter fått avslag åtminstone en gång under asylprocessen och att detta faktum givetvis har betydelse för den negativa synen på Migrationsverkets sätt att arbeta. Samtidigt är det slående att flera av informanterna kan uttrycka sig så lika i kritiken. De känner sig inte lyssnade på eller trodda i sina berättelser. Handläggarna på Migrationsverket hänvisar ofta till en mycket stabilare situation i hemlandet än vad man själv känner igen av sina egna upplevelser på plats.

..."de (migrationsverket) vet inte hur det är, dom har inte vart där, vet inte vad jag varit med om..." Tatjana

I sin kritik av Migrationsverket får informanterna stöd av utredningen (SOU 2006:79), som går så långt att man anser att verket bör läggas ner och ombildas till en ny myndighet med namnet Introduktionsverket. Utredningen menar att namnbytet behövs om en ny integrationspolitik skall kunna formuleras som inte bygger på det vi-och-dom tänkande som man menar genomsyrar Migrationsverkets verksamhet idag.

6.4 LEVNADSVILLKOR EFTER PUT

Då en individ får uppehållstillstånd har vi i analysen av vårt material dragit slutsatsen att två förhållningssätt förekommer. Någon beskriver lättnad och glädje, andra hur de reagerat med ambivalens och oro inför vad beslutet innebär. De överväldigas av frågor av både emotionell och praktisk natur. Flera av informanterna återger en känsla av vanmakt, de möjligheter som öppnas i och med PUT blir för många ett uppvaknande där de inser att mycket nu hänger på dem själva. Omgivningens förväntningar på personen att han nu bör vara glad är för många ytterligare en pressande omständighet. Det andra förhållningssättet är att betrakta som en anomalie eftersom endast en av informanterna återger en total lycka av att ha fått PUT, samt delar en historia med oss som andas optimism och även uppger att allt ordnat sig, både jobb och bostad.

...”jag läste brevet från Migrationsverket flera gånger varje dag för jag kunde inte fatta att det var sant att vi skulle få stanna”...Bahira

Då materialet saknar referenspersoner utanför projekt InPUT kan vi omöjligen dra några slutsatser om hur levnadsvillkoren blivit för de individer som fått uppehållstillstånd men saknar det stöd som projektet kan ge.

6.5 FÖRÄNDRINGSPROCESSEN

Då vi studerat förändringsprocessens olika grader har det framkommit i vårt material att första gradens förändring är själva systemförändringen för flyktingen. Den som infaller då de kommit till Sverige och Migrationsverket handlagt deras ärende. Då förändras positionerna inom systemet, flykten innebär nya roller i relationerna. När vi studerat de andra graderna av förändringsprocesser har vi tagit hänsyn till att det alltid finns en maktaspekt i varje relation i synnerhet mellan hjälpsökande och yrkeshjälpare, den senare spelar på hemmaplan. Många faktorer bidrar till att en relation är assymetrisk, hjälparen har mer makt i flera avseenden men makten behöver inte vara något negativt, den kan användas positivt med att hjälpa till med ex myndighetskontakter. Vid andra gradens förändring finns det en input från någon utanför systemet som genom samtal, råd eller annat stöd inför nya spelregler vilket ger nya möjligheter. Vi har sett att samtalsterapeuterna i projekt InPUT arbetar med visa på nya möjligheter. Vetskapen om att hjälparna på projekt InPUT inte sysslar med myndighetsutövning kan vara en väsentlig faktor som påverkar mötet. Personalen påpekar att de inte ska ta över individens problem. De ser en utmaning i att inte ta på sig en expertroll och överta problemen genom att definiera och lösa deras problem så kallade konfliktstöd, utan vara vägledare – en medmänsklig motor i resurskläder. Om individen fräntas möjligheten eller rättigheten att åtgärda sin egen situation stjäls inte bara konflikten utan även personens kraft och egen myndighet. Individen är sin egen expert, även om förhållandena är nya i ett nytt land så är förändringen och lösningen av problemen giltiga först då den det gäller kommer fram till en lösning på sin situation.

En av informanterna sammanfattar fenomenet med att säga ”hon lär mig att tänka nytt” och genom det visar han hur hon lyckats förmedla inre bilder av hur ett framtida liv i Sverige kan tänkas bli. Processen är dock enligt personalen inte lika enkel att förmedla till de individer som endast beviljats TUT (tillfälligt uppehållstillstånd) eftersom det försätter människor i en situation av ovisshet där det blir omöjligt att tänka framåt. Flera av informanterna bekräftar att till och med SFI-undervisningen blir meningslös i en situation som bara är tillfällig.

Personalen vid projekt InPUT återkommer i sina berättelser om verksamhetens kärna, hur arbetet utgår ifrån att stärka och hjälpa individen till att själv vara delaktig i förändringsprocessen. Detta bekräftas av informanterna. Personalens beskrivning av arbetet med flyktingarna visar på kraften som finns i att den hjälpsökande hittar sina egna lösningar för att bemästra sitt liv.

Asplund (2005) visar hur professionellt arbete kan bedrivas på olika sätt, han talar om abstrakt och konkret social responsivitet. Han hänsyftar då till det traditionella sociala arbetet som bygger på objektivitet, neutralitet och distans till klienten kontra den professionalitet som bygger på subjektivitet, personligt engagemang och närhet med en konkret social responsivitet. Arbetet vid projekt InPUT präglas av det senare, både personal och patienter återger i sina berättelser betydelsen av det personliga engagemanget, av psykisk och fysisk närhet och ett genuint intresse för människor. I praktiska frågor liknar arbetet företräderskap (advocacy) då personalen lotsar individerna rätt inom olika samhällsfunktioner.

En kvinna uppger att just den stora omsorgen om henne som person och hennes familj är avgörande för hur hon orkar med livet. Personalen å sin sida uppger att det öppna lyssnandet är deras ledstjärna, öppet lyssnande hör enligt Lundsbye (2000) tätt samman med att föra en dialog, att lyssna in hela budskapet som förmedlas dvs ord, kroppsspråk, tonfall, sammanhang mm. Att försöka se budskapets innebörd istället för att fastna i dess innehåll, det innebär att samtalet drivs framåt av en koncentration av den andres signaler och en medvetenhet om att det som sägs bakom orden kan vara det verkliga budskapet. På projekt InPUT uppger personalen att samtalen med de flyktingar som söker hjälp inte handlar så mycket om teknik utan om förhållningssätt. Dels genom fokus på resurser som finns hos den hjälpsökande för att på så sätt hjälpa individen hitta strategier att klara av det Lundsbye (2005) benämner som den andra gradens förändring. Dels genom att personalen pekar på undantag då patienterna själva återger hur de löst olika situationer, hjälpa dem att se att de faktiskt klarar mycket på egen hand. Projekt InPUTs övergripande mål att göra individerna självständiga ligger i linje med den tredje gradens förändring. Från att vara hjälpsökande till att bli den som själv vill förändras, för att klara de nya levnadsvillkoren i ett nytt land. Fokus på framtiden, hur livet kommer att se ut är en fråga som vi sett är en drivkraft i förändringsprocessen.

6.6 DEN ALLMÄNNA OPINIONEN OCH MEDIAS BETYDELSE

Den vanliga bild som media förmedlar är förklaringsmodeller som ger stereotypa föreställningar över flyktingar och deras situation. Många gånger utvecklas medias bild till ett stigma över flyktingar som etniska svenskar utan att vara medvetna färgas av (Ahmadi, 2003). Flyktinggruppen beskrivs som ”de andra” och genom det begreppet gruppbestäms individer utifrån sitt ursprung. Eventuella flyktingproblem blir grupproblemet och hänvisas kategoriskt till en sorts kulturisering, och härleds därmed till att även ev problem skulle bero på kultur. Inom den allmänna debatten riktas ofta ljuset mot att vissa förhållanden skulle bära förklaringsbördan, avseende flyktingar i Sverige lyfter media ofta fokus från individen till gruppen. Debatten präglas av politisk taktik och strategi, där mycket pekar mot att lagstiftningsvägen komma tillrätta med det som av någon anledning inte är tillfredställande. Därav kom den tillfälliga asyllagen. Den allmänna opinionen har under en serie attitydstudier kartlagts av svenska forskare de har i sitt material visat hur det finns ett samband mellan ålder och inställning till flyktingar (Roth, 2005).

De visar att ju äldre personen är desto mer negativ framstår inställningen. Under 90-talet svängde trenden och de yngre i studien visade en attitydförändring till att bli mer negativa till flyktingar/invandrare. I studien togs hänsyn till konjunktursvängningar mm, troligtvis berodde de yngres attitydförändring på att de konkurrerade om samma resurser.

I Göteborgsområdet har media ägnat sig åt en viss bevakning av den verksamhet som Rosengrenska Stiftelsen bedriver, ett antal artiklar om projekt InPUT har också figurerat i pressen. Dessutom har lokalradion gjort reportage, under marsmånad hölls en utställning i Västra Frölunda om hur det är att vara gömd. I landet i stort är den mediala bevakningen dock avsvalnad, efter de stora skrivierna angående apatiska flyktingbarn har många medieröster tystnat. Migrationsverket har dock fått utstå massiv kritik för långa handläggningstider, samt vissa ifrågasatta avvisningsbeslut. Socialpsykologiska teorier lägger fokus på interaktionen mellan människor och menar att socialisationsprocesser förutsätter mellanmänskliga relationer som i sin tur leder till social identitet, att tillhöra ett mångkulturellt Sverige. För att flyktingar som fått PUT ska få goda levnadsvillkor i sitt nya land behövs du och jag som etniska svenskar.

7 FRAMGÅNGSFAKTORER

7.1 FRAMGÅNGSFAKTORER FÖR GODA LEVNADSVILLKOR

Uppsatsens syfte var att belysa vilka faktorer som på individ-, grupp-, och samhällsnivå påverkar flyktingars liv, samt att härleda vad som samverkar för att flyktingar ska få goda levnadsvillkor i Sverige efter ett permanent uppehållstillstånd. Vår ambition var att se om projekt InPUT var en av framgångsfaktorerna.

Individnivå;

Utbildning, en faktor för självbilden och att kunna skaffa information.

Flyktorsak, planerad flykt innebär försteg jämfört med den som hastigt brutit upp.

Språk, motivation för SFI blir en brygga in i samhället.

Hälsa, fysisk och psykisk förmåga underlättar processen.

Barn, ger kontaktytor till det omgivande samhället underlättar integration.

Individuella faktorer av mindre betydelse;

Ålder, liten spridning av ålder försvårar analys av dess betydelse för goda levnadsvillkor.

Kön, det har inte framkommit någon skillnad mellan könen beträffande levnadsvillkor.

Försvårande faktorer på individnivå;

Tortyrförekomst, erfarenheter av tortyr försvårar möjlighet till goda levnadsvillkor.

Tid som gömd, tidsfaktorn avgörande för välmående och återhämtning

Gruppenivå;

Familjer, har ett försteg framför ensamkommande flyktingars avseende levnadsvillkor i Sverige.

Landsmän, stor betydelse för att kunna bygga ett nätverk.

Etnicitet, gruppkänsla viktig för identiteten.

Faktorer på gruppnivå av mindre betydelse;

Hedersfrågor, har fått mindre genomslag i materialet än väntat.

Försvårande faktorer på gruppnivå;

Överkrav, omvända roller inom familjen utgör ett hot mot sammanhållningen.

Organisation/ föreningsliv, saknas helt.

Samhällsnivå;

Hemlandssituationen, hur tryggheten i hemlandet var vid tiden för flykten.

Det nya landet, mottagandet i Sverige.

Tid som gömd, levnadsvillkor under tiden som gömd.

Språk, tillgång till SFI och tolk vid myndighetskontakter.

Media, att föra fram flyktingars situation i opinionen.

Faktorer på samhällsnivå av mindre betydelse;

Boendet i hemlandet.

Sociokulturella faktorer, inte framkommit som något vi uppfattat vara av

Försvårande faktorer på samhällsnivå;

Boendesituationen i Sverige

Projekt InPUT;

Personligt stöd, äkta möten och medmänsklighet.

Tillgång till samhällsfunktioner, att få stöd och hjälp att hitta rätt i sjukvård och offentlig sektor.

7.2 FORTSATT FORSKNING

Delar av vår uppsats har utgått ifrån projekt InPUTs arbete med flyktingar. Eftersom det är ett arbete som endast pågått i knappt ett år tror vi att effekten av det skulle blivit större med ett längre tidsperspektiv. En uppföljningsstudie om två år skulle vara av stort intresse.

Vi skulle även önska att se en fortsatt forskning inom vårt uppsatsområde men med ett tydligt barnperspektiv. Istället för att ha fokus på de vuxnas möjligheter till goda levnadsvillkor skulle det vara intressant att få ta del av vad barns erfarenheter av att vara gömd är, att vänta på uppehållstillstånd samt att få goda levnadsvillkor i ett nytt land kan innebära.

Kunde vi ha gjort något annorlunda i vår uppsats? Vissa mönster skulle troligen blivit tydligare med bättre uppföljningsfrågor. Vi har insett att vi inte har tömt ut ämnet utan mycket finns kvar att utforska inom området.

LITTERATURLISTA

Agoras årsbok, Lindberg, Ingemar (red) (2002) *Det slutna folkhemmet. Om etniska klyftor och blågul självbild*

Ahmadi, Nader (2005) *Kulturell identitet i gungning* i Allwood, Carl Martin/ Franze´n, Elsie C (red) (2004) *Tvårkulturella möten, grundbok för psykologer och socialarbetare*.
Stockholm: Natur och Kultur Finland: WS Bookwell

Allwood, Carl Martin/ Franze´n, Elsie C (red) (2004) *Tvårkulturella möten, grundbok för psykologer och socialarbetare*.
Stockholm: Natur och Kultur Finland: WS Bookwell

Andersson (2002) *Kapitel 3 i Agoras årsbok*, Lindberg, Ingemar (red) (2002) *Det slutna folkhemmet. Om etniska klyftor och blågul självbild*
Stockholm; Natur och Kultur

Antonovsky, Aaron (1991) *Hälsans mysterium*
Stockholm: Natur och Kultur

Asplund, Johan (1970) *Sociologiska teorier – studier i sociologins historia* i Meeuwisse, Anna & Svärd, Hans (red)(2002) *Perspektiv på sociala problem*
Stockholm: Natur och Kultur

Buber, Martin (1954) *Det mellanmänskliga 2:a upplagan*
Falun: ScandBook AB

Cullberg, Johan (2005) *Dynamisk psykiatri*.
Finland: WS Bookwell.

Dahlstedt/ Lindberg (2002) *Kapitel 5 Boende/ segregation i Agoras årsbok*, Lindberg, Ingemar (red) (2002) *Det slutna folkhemmet. Om etniska klyftor och blågul självbild*
Stockholm: Natur och Kultur

Ehn, Siv (2000) *Flyktingars möte med Sverige. En studie av flyktingkapets erfarenheter*.
Stockholms universitet: CEIFO (Centrum för invandringsforskning)

Elofsson, Stig (2005) *Kvantitativ metod, struktur och kreativitet* i Larsson, Sam/ Lilja, John/ Mannhaimer, Katarina (red) (2005) *Forskningsmetoder i socialt arbete*.
Lund: Studentlitteratur

Eriksson Ulla-Britt/Jansson Staffan/Starrin Bengt (2003) *Utbränd och emotionellt utmärglad*.
Lund: Studentlitteratur

Franze´n, Elsie C (2001) *Att bryta upp och byta land*
Stockholm: Natur och Kultur

Fyhr, Gurli (2003) *Hur man möter människor i sorg*.
Stockholm: Natur och Kultur

Giddens, Anthony (2003) *Sociologi*
Lund: Studentlitteratur

Hyvönen, Ulf (2001) *Maktens etik och etikens makt. I Utan fast punkt, om förvaltning, kunskap, språk, och etik i socialt arbete*. Socialstyrelsen.
Stockholm: Modin-Tryck

Jackson, DD (1957) *The question of family homeostasis* i Lundsbye, Maths m fl (2005) *Familjeterapins grunder*
Falköping: Elanders Gummessons

Kristal-Andersson, Binnie (2006) *Att förstå flyktingar, invandrare och deras barn: en psykologisk modell.*
Lund: Studentlitteratur

Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun.*
Danmark: Narayana Press

Larsson, Sam/ Lilja, John/ Mannhaimer, Katarina (red) (2005) *Forskningsmetoder i socialt arbete.*
Lund: Studentlitteratur

Lundsbye, Maths m fl (2005) *Familjeterapins grunder*
Falköping: Elanders Gummessons

Nyberg, Eva (2005) *Barnfamiljers migration – uppbrott och förändring* i Allwood, Carl Martin/ Franzén, Elsie C (red)
(2004) *Tvärkulturella möten, grundbok för psykologer och socialarbetare.*
Stockholm: Natur och Kultur Finland: WS Bookwell

Patton, M-Q (1990) *Qualitative evaluation and research methods* i Larsson, Sam/ Lilja, John/ Mannhaimer, Katarina
(red) (2005) *Forskningsmetoder i socialt arbete.*
Lund: Studentlitteratur

Payne, Malcolm (2002) *Modern teoribildning i socialt arbete*
Stockholm: Natur och Kultur

Roth Hans Ingvar (2005) *Mångkulturalismens utmaningar.*
Lund: Studentlitteratur

Solomin, Nina (2005) *Gränsen: En resa bland människor som kallas illegala*
Stockholm: Wahlström & Widstrand

Tornstam Lars (2001) *Åldrandets socialpsykologi.*
Stockholm: Prisma

Sundgren, Magnus/Topor Alain (2005) *Social Psykiatri.*
Stockholm: Bonnier utbildning

Watzlawick, P (1983) *Förändringens språk* i Lundsbye, Maths m fl (2005) *Familjeterapins grunder*
Falköping: Elanders Gummessons

Rapporter:

SOU: 2005:69 *Sverige inifrån. Röster om etnisk diskriminering.*
Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer

SOU: 2006:78 *Hälsa, vård och strukturell diskriminering.*
Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer

SOU: 2006:79 *Integrationens svarta bok. Agenda för jämlikhet och social sammanhållning.*
Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer

SOS-RAPPORT 1999:6 *Mångfald, integration, rasism och andra ord.*
Stockholm: Socialstyrelsen

Uppslagsverk:

Bra böckers Lexikon (2000)
Malmö: Bra Böcker

Egidius, Henry (2006) *Termllexikon i psykologi och psykiatri*
Lund: Studentlitteratur

Nationalencyklopedin (1997)
Höganäs: Bra Böcker

Svenska Akademiens Ordlista (2004) Saol. *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket* (2004)

Socialtjänstlagen 2001:453 (2004) *Sveriges Lagar*
Stockholm: Elanders Svenskt Tryck

Utlänningslagen (4 kap 1 §) (1989:529) *Sveriges Lagar*
Stockholm: Elanders Svenskt Tryck

Internetkällor:

Frivilligorganisationer (2007) *Sjukvård för gömda flyktingar*
(materialet hämtat 070318) www.lakareivarlden.org/sidor/fk_03.htm

Göteborgs Postens webbsida (2007) *Alliansens första halvår*
(materialet hämtat 070415) www.gp.se

Migrationsverket (2007) *Barnet i flyktningfamiljen*
(materialet hämtat 070415) www.cbu.dataphone.se/flyktningbarnteamet/flyktning.htm

Migrationsverket (2007) *Dublinförordningen*
(materialet hämtat 070319) www.migrationsverket.se/lifos/

Migrationsverket (2007) *Asylärendets gång*
(materialet hämtat 070319) www.migrationsverket.se/asyl/arendetsgang.html/

Migrationsverket (2007) *Permanent Upphållstillstånd*
(materialet hämtat 070319) www.migrationsverket.se/asyl/put.html

Migrationsverket (2007) *Vem får asyl?*
(materialet hämtat 070319) www.migrationsverket.se/swedish/asyl/vemfar/html/

Migrationsverket (2007) *Verksamheten i siffror*
(materialet hämtat 070319) www.migrationsverket.se/swedish/statistik/siffror/html

Migrationsverket (2007) *Aktuella väntetider på olika tillståndsenheter*
(materialet hämtat 0703019) www.migrationsverket.se/swedish/tider/tider_familj.jsp

Migrationsverket (2007) *Resultat av den tillfälliga lagen om prövning av beslut om av- och utvisning*
(materialet hämtat 070319) www.migrationsverket.se/tillfalligt_lag/

Rosengrenska Stiftelsen (2007) *Rosengrenska bryggan – projekt InPUT*
(materialet hämtat 070215) www.rosengrenska.org/

Statistiska centralbyrån (2007) *Låginkomstutredningen 2006*
(materialet hämtat 070305 www.scb.se)

Tidskrifter:

Heggemann, Hans/ Jansson, Kjell (2004) *Att mäta inkomstfördelning*.
Välfärd sid 19 nr 4 år 2004

Ronnby, Alf (2007) *Etnicitetens faror*.
Socionomen sid 62 nr 2 år 2007

Muntliga källor:

Personal projekt InPUT (2007) *Intervju* 6.3.2007.
Personal projekt InPUT (2007) *Intervju* 20.3.2007.
Personal projekt InPUT (2007) *Intervju* 12.3.2007.
Personal projekt InPUT (2007) *Intervju* 13.3.2007.
Personal Rosengrenska Stiftelsen, "mamma" (2007) *Intervju* 7.2.2007.

Informanter:

Rachel (2007) *Intervju* 5.3.2007.
Bahira (2007) *Intervju* 6.3.2007.
Lobitza (2007) *Intervju* 7.3.2007.
Erkan (2007) *Intervju* 12.3.2007.
Nikolaj (2007) *Intervju* 12.3.2007.
Tatjana (2007) *Intervju* 13.3.2007.
Zinad (2007) *Intervju* 20.3.2007.
Said (2007) *Intervju* 20.3.2007.
Aida (2007) *Intervju* 12.3.2007.

OBS! Samtliga informanters namn är fingerade.

Bilaga 1

Frågeguide.

Temat:

Kartläggning av informanten.

Kvinna/man?

Ensamkommande/familj?

Ålder?

Utbildningsgrad från hemlandet?

Förekomst av tortyr i hemlandet?

Socialkulturellt kapital från hemlandet?

Allmänt om bakgrund till flykten till Sverige

Hur kom Du hit?

Hur länge har Du varit gömd?

Är livet förändrat sedan Du fick kontakt med projekt InPUT?

Bakgrund till kontakten med projekt InPUT.

Hur kom Du i kontakt med projekt InPUT?

Kan Du beskriva hur Din kontakt med projekt InPUT ser ut?

Vad uppskattar Du mest med projekt InPUT?

Bemötande på R?

Hur vill Du beskriva den hjälp Du fått av projekt InPUT? (individnivå)

Vad har projekt InPUT betytt för din närmaste familj? (gruppnivå)

På vilket vis tror Du att projekt InPUT har betydelse för att Du ska komma in i det svenska samhället? (strukturell nivå)

Förändringsprocessen!?

Hur ser Du på livet nu jämfört med hur det var då Du var gömd?

Vilken praktisk hjälp har Du fått av projekt InPUT?

Hur vill Du beskriva det stöd Du fått av projekt InPUT?

Hur tror Du att Du skulle ha klarat av Din första tid i Sverige utan kontakt med projekt InPUT?

Nuläget?

Hur ser Du på dina levnadsvillkor idag?

Om Du fick önska, hur länge skulle Du vilja att Du fick ha kontakt med projekt InPUT?

Brukar Du tipsa andra flyktingar om projekt InPUT?

Hur ser Dina framtidsdrömmar ut? Vad gör Du om två år?

Bilaga 2

Personal question about the refugee.

What did the life look like before you got to Sweden?
Did you come to Sweden by yourself or with your family?
How old are you?
What did you work with in your country?
What kind of education did you have?
Have you ever seen or experienced torture in your country?
Have you ever been the victim of tortures?
Did you live on the countryside, in the suburb or in the city?
What did you do in your spare-time?

About the time as a refugee.

Why did you leave your country?
How did you get to Sweden?
How long have you been hidden?
Has your life changed since you got in touch with project InPUT?

Background to your contact with project InPUT.

How did you get in touch with project InPUT?
Can you describe what your contact with the project looks like?
What do you appreciate most with the project?

How are you received at project InPUT?

How would you like to describe the help you received at project InPUT? (individual)
What has the project meant to your closest family? (group)
Has the project given contact with any people outside of your family? (group)
In what way do you think that project InPUT makes difference for you to get involved in the Swedish society? (community)

When your life changed.

In what way do you think your life has changed since you came in touch with project InPUT?
When you come to project InPUT, what happens in the meeting?
Can you describe the help you receive from project InPUT?
Why, do you think, is just the personal meeting so important for you?
How would you like to describe the support you got from project InPUT?
How do you think you would have done your first time in Sweden without help from project InPUT?

Your life in Sweden.

In what way do you see you conditions of life today?
If you got to choose, how long would you like to stay in touch with project InPUT?
Do you tell other refugees about the opportunity to come to project InPUT?

What do your future look like?
What will you be doing in two years from now?

Is it something you want to tell us about your way into the Swedish community?

